

12/10/02
Mey

D
1961/02

ΛΑΥΡΕΝΤΙΟΥ Γ. ΔΕΛΛΑΣΟΥΔΑ

Δετοῦς φοιτητοῦ τῆς Θεολ. Σχολῆς

Η ΠΡΟΣΔΟΚΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΣΙΟΥ

L' ATTENTE DU MESSIE

Μετάφρασις ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ

Φροντιστηριακὴ ἐργασία εἰς τὸ μάθημα τῆς Δογματικῆς

Καθηγητῆς κ. Ἰωάννης Καρμίρης

Ἀθῆναι 1962

Η Ι Ν Α Ε Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Ω Ν

<u>Προοίμιον</u> , ὑπὸ τοῦ αἰδεσιμωτάτου ἐπισκόπου τῆς NAMUR, S.EXC.MGR CHA- RUE,	σελ. ¹
<u>Πρόλογος</u> , ὑπὸ BEDA RIGAUX, O. F. M.	" 6
<u>Ἡ μελέτη τοῦ μεσσιανισμοῦ</u> . Προβλήματα καὶ μέθοδοι ὑπὸ BEDA RIGAUX	" 9
<u>Πηγαί τοῦ μεσσιανισμοῦ</u> . Ἡ ἱστορική μελέτη τοῦ κ. SIGMUND MOWINCEL, ὑπὸ τοῦ J. COPPENS	" 26
<u>Ἡ προφητεία τοῦ Ἑρμανουήλ</u> . /Ἑσ. VII, 14-16/, ὑπὸ J. COPPENS	" 37
<u>Ὁ Ὑπηρέτης τοῦ JAHVE</u> . Βασιλικὸν ἢ προφητικὸν πρόσωπον, ὑπὸ VENAN- TIUS DE LEEUW	"
<u>Ὁ βασιλικὸς Μεσσιανισμὸς ἐν τῇ Κ.Δ.</u> , ὑπὸ A. DESCAMPS	"
<u>Προφητισμὸς καὶ ἀναμονὴ ἐνὸς Μεσσίου-προφήτου ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ</u> , ὑπὸ J. GIBLET	"
<u>Ὁ Χριστὸς καὶ τὰ θαύματα Αὐτοῦ ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ</u> , ὑπὸ L. CERFAUX	"
<u>Ἡ χριστολογία τοῦ Παύλου</u> , ὑπὸ J. COPPENS	"
<u>Ἰουδαϊσμὸς ἢ Ἑλληνισμὸς ἐν σχέσει μετὰ τὴν Κ.Δ.</u> , ὑπὸ R. DE LANGHE	"
<u>Συμπεράσματα</u>	"

Η ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

Τὰ προβλήματα τοῦ Μεσσιανισμοῦ δημιουργοῦνται εἰς πάντα ἐνδιαφερόμενον διὰ τὴν προέλευσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὡσαύτως θεωροῦμεν περιττὸν νὰ συστήσωμεν μίαν συλλογὴν μελετῶν ἐπὶ τῆς προσδοκίας τοῦ Μεσσίου. Καθ' ὅσον μάλιστα ὅταν ἡ συλλογὴ αὕτη προέρχεται ἀπὸ εἰδικοῦς τόσον ἀρμοδίους ὅσον καὶ οἱ συνεργάται τῶν "βιβλικῶν ἡμερῶν"¹ τοῦ LOUVAIN. Προσκεκλημένοι ἵνα προλογίσωμεν τὸ δημοσίευσμά των, θὰ ἐκφράσωμεν μᾶλλον σκέψεις τινὰς, τὰς ὁποίας ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἐκτεθέντων ἐνέπνευσεν ἡμῶν.

Ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ LOUVAIN ἔσχε πάντοτε τὴν μέριμναν, ἵνα ἀκολουθῇ, ὡς λέγεται σήμερον, τὸν διάλογον μετὰ τὴν σύγχρονον σκέψιν. Μία παράδοσις ἐντίμου ἐπιμελείας ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἐρευνῇ παραλλήλως τῆς στερεᾶς θεολογικῆς προπαρασκευῆς καὶ πίστεως εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐπιτρέπει εἰς τοὺς διδασκάλους τῆς "ALMA MATER" ἡμῶν, ἵνα προσεγγίσωσι διὰ μιᾶς ἀναμφισβητήτου ἀρμοδιότητος τὰ ἀκανθωδέστερα σύγχρονα προβλήματα. Τοιοῦτοτρόπως εἶδομεν τοὺς LADEUZE, τοὺς VAN HOONACKER, τοὺς TOBAC, τοὺς COPPIETERS νὰ χαράσσωσι τὴν ὁδὸν τῆς ὑγιοῦς βιβλικῆς κριτικῆς εἰς ἴσην ἀπόστασιν ἀπὸ τὸν διαλυτικὸν μοντερνισμόν καὶ τὸν οὐχὶ ὀλιγώτερον ἀποτρόπαιον ὁλοκληρωτισμόν.

Οἱ διάδοχοί των ἐπωφελοῦνται τοῦ μόχθου των, συνεχίζουσιν συμφῶνως πρὸς τὸ πνεῦμά των. Ἡδὴ ὅμως αἱ μελέται των ἔφθασαν εἰς τὸ εὐτυχέστερον σημεῖον.

Ὁλόκληρος ἡ συλλογὴ δίδει τὴν ἐντύπωσιν μιᾶς ἀσφαλοῦς ἀπόψεως τῆς ἱστορίας τοῦ Μεσσιανισμοῦ, καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναφέρωμεν ὅλας τὰς ἐκθέσεις, εἴαν ἠθέλομεν νὰ δείξωμεν ὅλα τὰ ἐνδιαφέροντα συμπεράσματα, τὰ ὁποῖα δίδουν ἀφορμὰς διὰ πολλὰς νέας σκέψεις. Τουλάχιστον ὅμως ἅς παρατηρήσωμεν τὴν αὐθεντικὴν μελέτην τῆς θεολογίας τοῦ Παύλου, εἰς τὴν ὁποίαν καταλήγει τὸ ἐρμηνευτικὸν στάδιον τοῦ καθηγητοῦ κ. CERFAUX, μελέτη ἰδιαιτέρως διδακτικὴ διὰ τὴν σπουδὴν τοῦ χριστιανικοῦ Μεσσιανισμοῦ.

1. Αἱ "βιβλικάι ἡμέραι" εἶναι ὄνομα συνεδριάσεων.

Ἐπίσης ἄς παρατηρήσωμεν τὰς ἐπεμβάσεις τοῦ καθηγητοῦ κ. COPPENS, περὶ τοῦ ὁποίου δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι χαράσσει τὰς γραμμάς μιᾶς βιβλικῆς θεολογίας τοῦ Μεσσιανισμοῦ "διὰ μιᾶς χειρὸς ἥτις τείνει νὰ ἀποβῇ ὁλοέν καὶ πλεόν ῥωμαλέα".

"Ἀς μὴν ἀπατώμεθα ἐξ αὐτῶν, αἱ σελίδες αἱ ὁποῖαι ἀκολουθοῦσι, δέν ἔχουσι τὴν ἀξίωσιν, νὰ δώσωσι πανταχοῦ ἀπολύτους ἀλλύσεις: τὰ συμπεράσματα λέγουσι ὅτι, "Ἡ συλλογὴ αὕτη δημιουργεῖ ἴσως περισσότερα προβλήματα ἐξ ἐκείνων τὰ ὅποια λύει. Ἀλλὰ δι' ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος γνωρίζει τὸ πολὺπλοκον τῶν σπουδῶν ἐπὶ τοῦ μεσσιανισμοῦ, εἶναι ἀρκετὸν τὸ ὅτι "μερικαὶ γενικαὶ καὶ ἴσως ὀριστικαὶ γραμμαὶ ἀναφαίνονται ἐκ τῆς ἐρεῦνης". Ἡ σχολὴ τῆς LOUVAIN ἠναντιώθη πάποτε κατὰ τοῦ ἐσπευσμένου τῶν ἀνυπομόνων. Μία ἐργασία ἐκείνου, ἡρέμος καὶ ^{δέν} λεπτολόγος, συμφῶνως πρὸς ἓν μεγάλης πνοῆς πρόγραμμα, ἐπιτυχάνει συχνὰ μεγάλην δημοσιότητα, ἀλλ' ἔχει πλεόν ἀσφαλέστερα ἀποτελέσματα ὡς πρὸς τὴν κατὰκτησιν τῆς ἀληθείας καὶ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ Χρυσοῦς κανὼν τῆς ἐξηγήσεως, κατὰ τὴν πολῦτιμον ἐγκύκλιον "DIVINO AFFLANTE SPIRITU" ὁρίζει ὅπως ὁ ἐξηγητὴς προσδιορίσῃ πρωτίστως τὴν κατὰ λέξιν ἔννοιαν τῶν ἁγίων βιβλίων διὰ τῆς ἀναλύσεως τοῦ ~~κειμένου~~ ^{κειμένου} μεμονωμένως καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὰ προηγούμενα καὶ τὰ ἐπόμενα. Στερεὰ βάσις ἐκ τῆς ὁποίας δέν ἀποκλείομεν νὰ προκύψῃ μία ἔννοια συμπληρωματικὴ, ὑπὸ τῶν ὅρων ὅμως, ὅτι πρέπει νὰ τὴν ἀποδείξωμεν, ἵνα μὴ δημιουργήσῃ ἡ ἐμφάνισις τῆς σύγχυσιν τῶν ἐννοιῶν.

Ἀκριβῶς λοιπὸν ἡ σπουδὴ τῶν ὅσων προηγοῦνται καὶ τῶν ὅσων ἐπακολουθοῦν κείμενον τι τῶν ἁγίων βιβλίων, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐπεξεργάζεται μεθοδικῶς μίαν σύνθεσιν περὶ ἐνὸς συγκεκριμένου θεολογικοῦ θέματος, καταλήγει ὁπωσδήποτε νὰ παριστᾷ αὐτὸ τὸ ὁποῖον καθιερώθη νὰ ὀνομάζωμεν βιβλικὴν θεολογίαν. Φρονοῦμεν ὅτι, εἰς αὐτὸ τὸ εἶδος, ἡ παροῦσα συλλογὴ εἶναι ἓν ~~πρό-~~ ^{πρό-}τυπον ἄκρας ἐπιστημονικῆς τιμιότητος καὶ εὐτυχοῦς συνεργασίας μεταξὺ τῶν ἐξηγητῶν.

Ἀναμφιβόλως, αἱ θρησκευτικαὶ μελέται φροντίζουν ὁλοέν καὶ περισσότερον, ὅπως ὠφελοῦνται τῶν προόδων τῶν βιβλικῶν ἐπιστημῶν. Παρατηροῦμεν ὅτι οἱ θεολόγοι συγκρίνουν προσεκτικώτερον τὰς συνήθεις ἐρμηνείας τῶν ἐγχειριδίων πρὸς τὰς δοκίμους ἐξηγητικὰς ἐργασίας. Οἱ ἐξηγηταί, ἀπὸ τῆς πλευρᾶς

των, ἀρέσκονται εἰς τό νά καθορίζωσι, εἰς ἓν χωρίον, τὰς ἐπιστημονικάς προσθήκας ἐκ τοῦ ἑνός ἢ τοῦ ἄλλου γραφικοῦ κειμένου ἢ ἀφιερῶνωσι εἰς αὐτό εἰδικάς μεθοδικάς ἀναπτύξεις. Ἐν τούτοις συχνάκις αἱ ἐργασίαι αὐταί δέν προσεγγίζουν εἰ μή τυχαίως ἢ τουλάχιστον περιορισμένως τό ἀντικείμενον τῆς ἐρεῦνης. Ὅστις λέγει βιβλικήν θεολογίαν ἐννοεῖ μίαν συστηματικῶς ὁργανωμένην ἔρευναν περὶ ἑνός κυρίου θέματος τῆς θρησκευτικῆς σκέψεως τῶν ἱερῶν συγγραφέων καί ἐπομένως, θά ἡδυνάμεθα νά προσθέσωμεν, ἀναχωροῦσαν μᾶλλον ἐκ τῆς ἐπισταμένης καί πιστῆς ἐξηγήσεως τῶν ἀγίων Βιβλίων.

Πραγματοποιοῦν ὅμως τήν τοιαύτην ἔρευναν αἱ ἐκδόσεις αἱ ὁποῖαι ὑπὸ τὸν τίτλον "βιβλική θεολογία", συγκρατοῦνται αὐστηρῶς εἰς τὰ σχολικά πλαίσια τῶν ἐγχειριδίων τῆς θεολογίας; Εἶναι δυνατόν νά ἐπιβάλη τις εἰς τήν σκέψιν τῶν προγενεστέρων μίαν ταξινόμησιν, ἥτις ἀληθῶς οὐδεμίαν ἐννοιαν λαμβάνει εἰ μή μόνον εἰς τὰ τελευταῖα στάδια τῆς Ἀποκαλύψεως; Ἀναμφιβόλως δύναται τις νά ἀναπτύξῃ τὰς "Συγγραφικὰς Αὐθεντίας" δι' ἁμέσου ἐπαφῆς μέ τὰς βιβλικὰς ἐπιστήμας. Κατ' αὐτόν τὸν τρόπον ὅμως θά ἐπιτύχῃ τὸν διαμελισμὸν τῶν κειμένων καί οὕτω θά στερρηθῇ κατὰ μέγα μέρος τοῦ καθαρῶς βιβλικοῦ φωτός, τό ὁποῖον ἀπορρέει ἐκ μιᾶς ἀποκαλύψεως ζωῆς, διαπύρου καί προοδευτικῆς.

Εἴθε λοιπόν νά πολλαπλασιασθῶσι αἱ παρόμοιαι πρὸς τήν συλλογὴν ταύτην ἐκδόσεις, τήν ὁποίαν προσφέρουν εἰς ἡμᾶς "αἱ βιβλικαὶ ἡμέραι" λαβοῦσαι χώραν ἐν LOUVAIN τῷ 1952, ἥτοι ἐργασίαι αἱ ὁποῖαι ἀναγεννῶσι τὰ ἴδια στάδια τοῦ θεοπνεύστου ἔργου καί καθιστοῦν ἡμᾶς ἱκανοὺς ἵνα διεισδύσωμεν εἰς τήν ψυχικὴν κατάστασιν τῶν διαδοχικῶν γενεῶν τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, μέχρι καί τῆς ἀποστολικῆς γενεᾶς συμπεριλαμβανομένης. Εἶναι φανερόν ὅτι τοιαῦται μελέται οὐδέποτε ὀφείλουσι νά εἶναι ὑποκατάστατα τῶν σχολικῶν ἐγχειριδίων τῶν ἐν τῇ θεολογίᾳ φοιτητῶν ἡμῶν, ἀλλὰ πιστεύομεν ὅτι αὐτά ταῦτα τὰ ἐγχειρίδια ὑπὸ τήν ἐπίδρασιν τοιαύτης βιβλικῆς θεολογίας συντόμως θά ἀναζωογονηθῶσι καί οὕτω θά ἀποκτήσωσι μεγαλύτερον κύρος εἰς τήν ὑψηλὴν διανόησιν.

Δέν δυνάμεθα εἰ μή νά ἐπιδοκιμάσωμεν αὐτό τό ὁποῖον ὀνομάζομεν σήμερον ἐπάνοδον εἰς τὰς πηγάς. Ἡ ἐπάνοδος αὕτη εἶναι ἀπαραίτητος, ὅταν ἐπιχειρηται μία ἀληθὴς ἄποψις τοῦ οὐσιώδους καί τοῦ ἐπουσιώδους εἰς τοὺς σταθμοὺς τῆς ἱστορίας. Ἀλλ' ὁ κίνδυνος νά ὑποπέσῃ τις εἰς σφάλματα ὑπαρ-

χει πάντοτε, φαινόμενον τό ὅποῖον συχνάκις ἀπαντᾶται ὅταν ἡ σπουδή εἶναι ἐπιφανειακή καί πρόχειρος ἢ ὅταν ἀγνοεῖται ἡ ἀποστολή, πρᾶγμα ἀληθῶς οὐσιῶδες, τῆς γνησίας Ἐκκλησίας τοῦ Κυρίου. Ἀποτελεῖ εὐτύχημα τό ὅτι αἱ "βιβλικάι Ἡμέραι" ἐνθαρρύνουν τοὺς ἐκλεκτοὺς ἀξηγητὰς, οἵτινες συναντῶνται ἐνταῦθα καί γενικώτερον εἰπεῖν, τό ὅτι μία ὑψηλή διανόησις εὕρισκεται εἰς τὰς προφυλακὰς τῆς βιβλικῆς ἀνανεώσεως τῶν ἡμετέρων θεολογικῶν κλάδων.

Ἐν NAMUR τῇ 5 Ὀκτωβρίου 1953

† A N D R E - M A R I E

ἐπίσκοπος NAMUR.

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Σ

"Εχομεν τήν τιμὴν καὶ τήν εὐχαρίστησιν νά παρουσιάσωμεν, ἐν τῇ συλλογῇ ταύτῃ, μίαν σειρὰν μελετῶν ἀφιερωμένην εἰς ἓν ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων βιβλικῶν προβλημάτων καὶ θεμάτων: τὸν Μ ε σ σ ι α ν ι σ μ ὸ ν.

Εἰς ἓν προεισαγωγικὸν ἄρθρον, ἐπιχειρῶμεν ἡμεῖς αὐτοί, νά τοποθετήσωμεν τὸ πρόβλημα ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν ἐπὶ τοῦ θέματος πραγματοποιηθεισῶν ἐρευνῶν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος. Κατόπιν ὁ καθηγητὴς κ. J. COPPENS παρουσιάζει ἐν λεπτομερείᾳ τήν πλέον πρόσφατον, τήν πλέον προσωπικὴν, τήν πλέον πλήρη μελέτην, αὐτὴν τοῦ καθηγητοῦ τοῦ "Οσλο κ. SIGMUND MOWINKEL. Ἡ συνεισφορά αὕτη θά εἶναι λίαν εὐπρόσδεκτος διότι ἐλάχιστοι ἀναγνώστες εἶναι εἰς θέσιν νά ἀναγνώσῃ εἰς τήν γλῶσσαν τοῦ πρωτοτύπου, τήν νορβηγικὴν, τήν ἐργασίαν τοῦ βορείου διδασκάλου.

Δύο πρωτεύουσαι προφητεῖαι: ἡ Π ρ ο φ η τ ε ῖ α τοῦ Ἑ μ μ α ν ο υ ἡ λ καὶ τὰ Ἀ σ μ α τ α τοῦ π ά σ χ ο ν τ ο ς Ὑ π η ρ έ τ ο υ, ἔχουσι μελετηθῇ ἀντιστοιχῶς ὑπὸ τῶν κ. κ. J. COPPENS, τοῦ LOUVAIN καὶ R. P. V. τοῦ LEEUW.

Εἰς τὸν μεσσιανισμόν τῶν Εὐαγγελίων ἀναφέρονται τέσσαρες μελέται. Ὁ ἀββᾶς κ. DESCAMPS ἐρευνᾷ μέχρι τίνος σημείου, ἔγινεν ἀποδεκτὸς ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ ἢ ἀπενεμήθη εἰς αὐτόν ὑπὸ τῶν συγχρόνων του καὶ τῶν ἀρχαιοτέρων χριστιανικῶν κοινοτήτων, ὁ βασιλικὸς μεσσιανισμός. Ὁ ἀββᾶς κ. GIBLET μίαν δευτέραν βασικὴν μορφήν τοῦ νεοδιαθηκικοῦ μεσσιανισμοῦ: τήν προφητικὴν μορφήν. Οὗτος διερωτᾶται κατὰ ποῖον τρόπον καὶ μέχρι τίνος σημείου προ-
τοίμασαν καὶ προέλαβον αὐτόν αἱ ἐλπίδες τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ.

Γνωρίζομεν τήν σημασίαν τοῦ μεσσιανισμοῦ ἐν τῷ τετάρτῳ εὐαγγελίῳ. Ὁ κ. CERFAUX μελετᾷ τὸν ῥόλον τὸν ὁποῖον μετέρχονται τὰ θαύματα, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται ὡς ἀποδείξεις τοῦ ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι Μεσσίας καὶ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Εἰς μίαν θεμελιώδην μεγάλην ἐργασίαν ὁ κ. CERFAUX ἔδειξεν τήν θέσιν τήν ὁποῖαν κατέχει ὁ μεσσιανισμός ἐν τῇ χριστολογίᾳ τοῦ Παύλου.

Ὁ καθηγητής κ. COPPENS ἠθέλησεν εἰς μίαν μελέτην, τῆς ὁποίας ἡ διάρθρωσις εἶναι προσωπική, νά παρουσιάσῃ τὰς ἀπόψεις τοῦ συναδέλφου του. Οὕτω οἱ ἀναγνῶσται θά δυνηθῶσι νά ἀναγινώσκωσι τὴν ἐργασίαν τοῦ κ. CERFAUX ὑπὸ ἓν νέον φῶς.

Εἰς τὸ τέλος τῶν διαφορῶν αὐτῶν ἄρθρων, Συμπέρασμα τὰ δεικνύουν γενικὰς τινὰς ἀπόψεις ἐπὶ τῆς ἐξελέξεως τῆς μεσσιανικῆς ἰδέας ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐπὶ τῶν ἐρευνῶν αἱ ὁποῖαι ὑπολείπονται ἵνα ἀναλάβωμεν ἓν εἶδει τελικῆς τιнос συνθέσεως.

Εἰς τὰς μελέτας αὐτάς αἱ ὁποῖαι ἀσχολοῦνται μὲ τὸ αὐτὸ πρόβλημα, προστίθεται ἓν ἄρθρον ἐκτός σειρᾶς, τὸ ὁποῖον ὅμως ἔχει σχέσιν τινὰ μὲ τὸ πρόβλημα τοῦ Μεσσιανισμοῦ. Ὁ καθηγητής κ. DE LANGHE θέτει διὰ μίαν εἰσέτι φοράν τὸ σπουδαῖον ^{καὶ συχνάκις ἐμφημιδὲν} θέμα περὶ τῆς σημασίας τῆς κατανόσεως τῶν συγγραμμάτων τῆς Κ. Δ., ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸν Ἰουδαϊκὸν ἢ ἑλληνιστικὸν κύκλον. Ἵνα τονίσῃ τὴν ἀντίθεσιν, ἀναφέρει ἐν τῇ συζητήσει παραδείγματά τινα, τὰ ὁποῖα εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νά μελετήσῃ βαθέως καὶ δι' ἑνὸς πρωτοτύπου τρόπον.

Λυπούμεθα διότι δέν εἶναι δυνατόν νά δημοσιεύσωμεν ἐν τῇ συλλογῇ ταύτῃ τὰς δύο ὥραιας μελέτας, γεγραμμένας εἰς τὴν Ὁλλανδικήν, τῶν κ. κ. J. VAN DER PLOEG καὶ W. GROSSOUW, τὴν μίαν περὶ τῆς Ἐκπληρώσεως τῶν μεσσιανικῶν προφητειῶν, καὶ τὴν ἄλλην περὶ τοῦ Ροδόλφου BULTMANN καὶ τοῦ Ἐὐαγγελίου. Θά δημοσιευθῶσιν, πιθανόν ἐντός τοῦ ἔτους αὐτοῦ, εἰς τὰς STUDIA CATHOLICA, τῆς NIMEGUE.

Εἴθε νά ὑποδεχθῶσιν εὐμενῶς τὰς βιβλικὰς αὐτάς μελέτας οἱ συνάδελφοι ἡμῶν, καθηγηταί τῆς Ἀγ. Γραφῆς, καὶ πολλοὶ ἀναγνῶσται, φίλοι τῶν Ἀγ. Βιβλίων. Εἴθε νά συμβάλῃ ἡ νέα συλλογὴ εἰς τὴν πληρεστέραν κατανόησιν τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, τὸν ὁποῖον οἱ σύγχρονοι ἡμῶν δικαίως τόσον ποθοῦσιν.

BEDA RIGAUX, O. F. M.
πρόεδρος τῆς δ' Συνόδου
τῶν Βιβλικῶν ἡμερῶν
τῆς LOUVAIN.

Η ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥ ΜΕΣΣΙΑΝΙΣΜΟΥ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙ

Ὁ μεσσιανισμός ἀποτελεῖ μίαν δεσπόζουσαν γραμμὴν ἐπὶ τῆς Π. καὶ τῆς Κ. Δ. Αἱ δύο οἰκονομίαι ἔλκουν τὴν ἀξίαν των, τὸ νόημά των καὶ τὸν τελικὸν τῶν σκοπὸν ἐκ τοῦ προσώπου τοῦ Ἀνθρώπου- Θεοῦ. Οὗτος ἀπεδέχθη τὴν ἐπευφημίαν τοῦ "υἱοῦ τοῦ Δαυΐδ", ἔλαβεν τὴν ἐκ τοῦ Δανιήλ προσφώνησιν τοῦ "Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου", ἐνεφανίσθη ἐν τῇ συναγωγῇ τῆς Ναζαρέτ ~~σε~~ ὡς ὁ ὑπὸ τοῦ Ἡσαΐου περιγραφόμενος Ὑπηρέτης /Λουκ. 4, 18-19/, διεξεδίκησε τὸν ῥόλον τοῦ ἐνδόξου Μεσσίου /Μρκ. 14,61/, ὁ δὲ Ἰωάννης διακηρύττει: "Ἀβραάμ ἡγαλλιάσατο ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμήν" /Ἰωάν. 8,56/.

Ὁ Ἀνθρωπος - Θεός φέρει ἓν ὄνομα: εἶναι ὁ Χριστός, εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Οἱ μαθηταὶ τοῦ εἶναι χριστιανοί. Ἀλλ' αἱ δύο αὐταὶ προσφωνήσεις δέν εἶναι εἰ μὴ ἑλληνικά συνώνυμα τοῦ Μεσσίας καὶ μεσσιανικός. Ἡ καθιέρωσις τῆς τιτλοφορίας αὐτῆς ὑπέθετεν ἤδη μίαν μακρὰν ἀνάπτυξιν. Τὸ κύριον ὄνομα διεδέχθη τὸ οὐσιαστικόν, τὸ οὐσιαστικὸν τὴν πίστιν, ἡ πίστις τὴν διαβεβαίωσιν καὶ τὸ κήρυγμα, τὸ κήρυγμα τὴν ἀναμονὴν καὶ τὴν ἐλπίδαν.

Οὕτω, περίπου 2.000 χρόνια ἀγίας ἱστορίας καὶ θέας ἀποκαλύψεως σημειοῦνται ὑπὸ μίας συμπτώσεως γεγονότων, διδασκαλιῶν καὶ θεμάτων, τὰ ὅποια ὀνομάζομεν μεσσιανισμόν. Δοξασαί καὶ ἐντολαί, ποικίλαι καὶ ἐνοποιημέναι, εἴτε εὐρίσκονται κάτωθι τῶν ὅρων τῆς ὑποσχέσεως, τῆς ἐνότητος τοῦ βασιλείου, τῆς λυτρωτικῆς σωτηρίας, εἴτε εὐρίσκονται ἐν τῇ ἀναμονῇ τοῦ Μεσσίου- Βασιλέως, τοῦ ἄνευ μεσσίου μεσσιανισμοῦ, τοῦ οὐρανίου Μεσσίου, τοῦ προφήτου Μεσσίου. " Αἱ μεσσιανικαὶ ὑποσχέσεις εἶναι ἐγκεκλεισμέναι ἐντὸς ἐνός περιβλήματος ὕλικοῦ καὶ θαυμαστοῦ προωρισμένου ἵνα συγκρατῇ τὴν πνευματικὴν πραγματικότητα, ἡ ὁποία συνίστα τὸν κύριον πλοῦτον αὐτῶν".

Ἐάν ἐν τῇ Κ. Δ., τό ἀξίωμα τοῦ Κυρίου καί τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τείνει νά ἐπισκιάσῃ ἐκεῖνο τό τοῦ Μεσσίου, ὁ διδάσκαλος διεκδικεῖ ἐν τούτοις τόσον διά τῶν ἔργων του, ὅσον καί διά τοῦ λόγου του τήν ὀνομασίαν τοῦ Μεσσίου. Οἱ ἀπόστολοι καί οἱ συγγραφεῖς τοῦ ἀρχεγόνου Χριστιανισμοῦ ἐξηκολούθησαν τό Ἰουδαϊκόν ῥεῦμα. "Ἐκ τῆς ἐξετάσεως τοῦ συνόλου τῶν εὐαγγελικῶν κειμένων, διαφαίνεται ὁλοέν καί σαφέστερον, γράφει ὁ κ. J. G. H. HOFFMANNE, ὅτι ἡ κοινοτική ἔννοια τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἀπολύτως θεμελιώδης ἐν τῇ ἐνεργείᾳ καί τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Ἰησοῦ, συνδεδεμένη δέ μέ τήν διαβεβαίωσιν τῆς ἰδιότητος τοῦ ὡς Μεσσίου-Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου". Οἱ συγγραφεῖς τῆς Κ. Δ. ὑπῆρξαν λοιπόν ἐπηρεασμένοι ἀπό τοὺς ἱστορικοὺς σκοποὺς τοῦ Θεοῦ καί τὰς ὁδοὺς τὰς ὁποίας ὁ Υἱὸς ἠκολούθησεν, ἵνα γίνῃ ἀποδεκτός.

Πρωτεῦον σημεῖον τῆς Ἰουδαϊκῆς καί χριστιανικῆς ἐντολῆς, ὁ μεσσιανισμός εἶναι ἓν θέμα δύσκολον. Δέν εἶναι ἀνωφελές νά σκιαγραφήσωμεν κατ'ἀρχάς ἓναν πλῆνα τῶν διαφορῶν ἐμφανίσεων αὐτοῦ.

Μέχρι τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἐξηγηταί καί θεολόγοι προσήγγισαν τό θέμα ὑπό μίαν ὠρισμένην ἄποψιν. Ἦδη ὁ Ματθαῖος ἐνεκαίνισε τήν μέθοδον παρουσιάζων τὰς διηγήσεις αὐτοῦ ὡς μίαν ἀπόδειξιν τῆς χριστιανικῆς πράξεως διά τῆς ἐκπληρώσεως τῆς Γραφῆς. Οἱ ἀποστολικοὶ πατέρες ἠκολούθησαν τήν γραμμὴν αὐτήν, εἰδικῶς δέ ὁ συγγραφεὺς τῆς πρὸς Βαρνάβαν ἐπιστολῆς, ὁ ὁποῖος, εἰς τὰ κεφ. I-XVII, ἀναπτύσσει ἐκτενῶς τήν ἐπιχειρηματολογίαν καί εὗρίσκει ἐν τῇ Π. Δ. τὰς λεπτομερείας τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ. Συμφώνως πρὸς τόν σκοπόν τόν ὁποῖον οἱ ἀπολογηταί οὗτοι ἐπιδιώκουσι, ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ κριτικοῦ αὐτῶν αἰσθητηρίου, καί συμφώνως πρὸς τὰς ἑαυτῶν ἀπόψεις ὡς πρὸς τήν πραγματικὴν ἀξίαν τῶν βιβλικῶν ἐννοιῶν εὐρύνουν ἢ περιορίζουν τὰς συμφωνίας μεταξὺ τῶν δύο οἰκονομιῶν. Δέν θά παρακολουθήσωμεν διά μέσου τῶν ἐποχῶν τήν ἐξέτασιν τῆς μεσσιανικῆς ἀποδείξεως παρὰ τοῖς Πατράσιν, τοῖς Σχολαστικοῖς καί ἐν τῇ σημερινῇ ἐποχῇ.

Ἄς ἀρκεσθῶμεν νά σημειώσωμεν, ὅτι συχνάκις ὑπερέβαλον καί ὅ-
τι ἐνίοτε ἀπέδωσαν εἰς τὴν ἀλληγορίαν μίαν ἀποδεικτικὴν ἀξίαν. Ἐν
τούτοις, οἱ ὑποστηρικταί τῆς κατὰ λέξιν εὐνοίας, κατ'ἀναλογίαν πρὸς
τάς ποικιλίας τῆς ἐξηγήσεως, ἀντέδρασαν σφοδρῶς, μέχρις ὅτου νά μὴ
λαμβάνονται ὑπ'ὄψιν τὰ κείμενα τὰ ἔχοντα ἄμμεσον σχέσιν πρὸς τὰς
προφητείας. Ἡ οὐχὶ ἄνευ ἀξίας καθολικὴ ἐργασία, τοῦ παρελθόντος
αἰῶνος, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει ἄριστα τὴν τάσιν αὐτὴν, εἶναι αὕτη τοῦ
G. MEIGNAN: Οἱ π ρ ο φ ῆ τ α ι τ ο ὕ 'Ι σ ρ α ῆ λ κ α ι ὁ Μ ε σ-
σ ί α ς ἀ π ὅ τ ο ὕ Σ ο λ ο μ ῶ ν τ ο ς ἕ ω ς τ ο ὕ Δ α ν ι-
ή λ, PARIS, 1893. Παρά τοῖς προτεστάνταις δύναται τις νά ἀναφέρῃ
τόν FRANZ DELITZSCH, Α ἰ μ ε σ σ ι α ν ι κ α ἰ π ρ ο φ η τ ε ῖ α ι
ἐ ν τ ῇ ἱ σ τ ο ρ ι κ ῇ σ υ ν ε χ ε ῖ ῃ LEIPZIG 1890.

Ἡ ἀξίωσις ὅπως ἀναγνωσθῇ ἐν τῇ Π. Δ. τὸ εὐαγγέλιον πρὸ τοῦ
εὐαγγελίου, ἐπολεμήθη ὀριμέως καί ἀπερρίφθη ῥιζικῶς ὑπὸ τοῦ J. WEL-
LHAUSEN καί τῆς κριτικῆς σχολῆς. Οἱ ἐξηγηταί οὗτοι, ἐν τῷ ὀνόματι
τῆς ἱστορίας, ἐμείωσαν ὑπερμέτρως τὴν ἔκτασιν τοῦ μεσσιανισμοῦ ἐν
τῇ Π. Δ.: οὔτε ἐσχατολογία, οὔτε Μεσσίας πρὸ τῆς ἐξορίας, σύγχυσις
μεταξύ μεσσιανισμοῦ καί ἀποκαλυπτικῆς, χαρακτήρ τεχνητός καί βιβλι-
κός¹ τῶν διδασκάλων αὐτῶν.

Εἰς ἓν βιβλίον ἀνωρίμου ἡλικίας, ὁ PAUL VOLZ ἐξέθεσε τὴν πλέον
ἐκφραστικὴν σύνθεσιν τῶν ἐπαναστατικῶν αὐτῶν ἀπόψεων. Καί ἡ θέσις
αὐτῇ ἅπαξ καί ἐξεφράσθη σαφῶς κατέστη ἡ ἀποτυχία αὐτῆς καθ'ἑαυτῇ.
Ἡ ἀναίρεσις αὐτῆς, ὡς εἶπεν ὁ GRESSMANN, ἐγένετο αὐτομάτως P E R
A B S U R D U M.

Ὁφείλομεν νά δικαιώσωμεν τόν HERMANN GUNKEL καί τόν HUGO
GRESSMANN, διότι ἀφῆρσαν τὸ φορτίον τῆς παλαιᾶς ἔξεως.

¹ βιβλικός = προερχόμενος ἐκ τῶν βιβλίων, τρέπων τὴν σημασίαν ἐπὶ τὸ
χεῖρον.

Οὗτοι ἐπανετοποθέτησαν τόν μεσσιανισμόν ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς ἱστορίας τῶν θρησκευμάτων. Ὁ μεσσιανισμός, κατὰ τόν πρῶτον, ὑπῆρξε ἐν ἀρχαιώτατον φαινόμενον, τό ὅποῖον ἐδανείσθη τό Ἰσραήλ ἐκ τῶν ἀνατόλικῶν δοξασιῶν. Ὁ δεύτερος κατ'ἐξοχήν, ἠδυνήθη νά δώσῃ εἰς τάς ιδέας του μίαν ἰδιαίτουσαν λάμψιν. Οὗτος παρουσίασεν ἕναν πρῶτον συνολικόν πίνακα, ἥδη ἀπό τοῦ 1905, εἰς ἕν βιβλίον, τό ὅποῖον προὔξεν-σεν αἴσθησιν: Ἡ ἀρχή τῆς Ἰσραηλιτικῆς ἐσχατολογίας, GOETTIGUE 1905. Τό ἔργον ἀναληφθέν ἐκ νέου μετεμορφώθη τελείως, ἵνα ἐμφανισθῇ μετὰ τόν θάνατον τοῦ συγγραφέως ὑπό τόν τίτλον ὁ Μεσσία, GOETTIGUE 1929. Ἡ ἐπιρροή τῆς θρησκευτολογικῆς σχολῆς ὑπῆρξε καί παραμένει ὑπερέχουσα. Ὑπομνήματα, μονογραφίαι, ἱστορίαι τοῦ Ἰσραήλ καί θεολογίαι τῆς Π. Δ. ἐμπνέονται ἐκ τῆς μεθόδου καί συμπερασμάτων του. Γενικώτερον δυνάμεθα νά δώσωμεν τόν ἐξῆς χαρακτηρισμόν ἐπ' αὐτῶν: ὁ μεσσιανισμός εἶναι μέρος ἑνός συνόλου εὐρυτέρου, ^{τῆς} ἐσχατολογίας. Αὕτη θά ἀποβῇ τοσοῦτον ἐκπορευτική, ὥστε θά συγχέωμεν πᾶσαν μελλοντικὴν καί ἐσχατολογικὴν προσδοκίαν. Ἡ ἐσχατολογία δέν ἐλλείπει οὔτε ἐκ τῶν ἀπόπτων καί ἀρχηγόνων μύθων, οὔτε ^{ἐκ τῶν πρώτων γραπτῶν κειμένων τοῦ Τερατή} οὔτε ἀπό τάς ξένας φιλολογίας. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, οἱ προφῆται εὔρον αὐτήν ὡς μίαν καλήν κληρονομίαν καί ἐφήρμοσαν ἐπ' αὐτῆς τοὺς ἰδίους τρόπους σκέψεως, τήν ἰδίαν ἐρμηνείαν τῆς ἱστορίας καί τὰ ἴδια μέσα ἐκφράσεως. Ὅφειλομεν νά διαχωρίσωμεν τόν μεσσιανισμόν καί τήν ἐσχατολογίαν εἰς παραδεισίους, κοσμογραφικοὺς, καί μωσαϊκοὺς. Ὑπῆρξεν εἷς πολιτικός μεσσίας, εἷς προφητικός μεσσίας καί εἷς ἀποκαλυπτικός μεσσίας. Ὁ Βασιλεὺς, ὁ Ὑπηρέτης τοῦ JAHVE καί ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου εἶναι αἱ ἐκφράσεις αὐτοῦ. Ὅτε ὁ WINCKLER καί CUNKEL ἐπέμενον ἐπὶ τῆς ἐξωβιβλικῆς καταγωγῆς τοῦ μεσσιανισμοῦ, ὁ GRESSMANN ἔθετε τό ζήτημα ἐν δευτέρᾳ μοῖρᾳ. Τὰ πλαίσια τῆς παρούσης ἐρεῦνης ἐσχηματίσθησαν.

Αἱ ἀπόψεις αὗται δέν παρῆλθον χωρίς νά ὑποκινήσωσι τό ἐνδιαφέρον καί τήν κριτικήν, οὔτε ἐκ τῆς πλευρᾶς τῆς σχολῆς τῆς φιλολογικῆς κριτικῆς, οὔτε ἐκ τῆς συντηρητικῆς πλευρᾶς. Δέν μνημονεύομεν εἰ μή δύο ὀνόματα. Ὁ ERNST SELLIN, παρά τοῖς προτεστάνταις, καί ὁ LORENZ DURR, παρά τοῖς καθολικοῖς, ἐτροποποίησαν ὠρισμένας ἀπόψεις τῆς θρησκευτολογικῆς σχολῆς καί ἐξηνάγκασαν αὐτήν, δι' οὔσιωδῶν ἐισφορῶν, ὅπως λαμβάνῃ ὑπ' ὄφιν πλέον σαφεῖς στάσεις. Οὗτοι ἔπραξαν τοῦτο συνετῶς ἐν μιᾷ ἐποικοδομητικῇ κριτικῇ, ἣτις δύναται νά θεωρηταί, ἀκόμη καί σήμερον, ὡς μία πρόοδος.

Χάρις ὅμως εἰς τὰς ἐργασίας τῶν Σκανδιναυῶν καί τῶν Ἀγγλο-Σαξόνων ἐπῆλθε νέα πρόοδος εἰς τὰς μελέτας. Ὁ SIGMUND MOWINCKEL προσχωρεῖ ἀμέσως τοῖς θρησκευτολόγοις. Παρά ταῦτα εἰσήγαγε ἐν τῇ συνθέσει τῶν ἐρευνῶν του ἐν προσωπικόν στοιχεῖον: τήν ἐορτήν τοῦ νέου ἔτους, δημιουργῶν, μαγικῶς οὔτως εἰπεῖν, μίαν ὤθησιν ἐσχατολογικῆς ἐλπίδος. Καί καθ' ὃν χρόνον ἐζητεῖ ἐν τῇ θρησκείᾳ τήν καταγωγὴν τῆς ἐσχατολογίας, συγχρόνως ἐτοποθέτει αὐτήν ἐν τῇ καταλλήλῃ αὐτῆς θέσει. Αἱ ἐρευναί του ἀναφέρονται εἰδικῶς ἐπὶ τῶν φαλμῶν, κατ' ἐξοχὴν δέ ἐπὶ τῶν λατρευτικῶν καί βασιλικῶν φαλμῶν. Ἐν τούτοις τῷ 1926 προσεδιόρισε τὰς ἀπόψεις του, ἐν τῷ ἰδίῳ ἔργῳ JESAJA-DISIPLINE. Ἡ ἐσχατολογία, κατ' αὐτόν, δέν θά, ἐγεννᾶτο εἰ μή μετὰ τήν πτώσιν τοῦ βασιλείου τοῦ Νότου. Αὕτη ἦτο ^ἡ πρῶτον μία μετάνοια τῆς ἱστορίας εἰς τό μέλλον. Εἰς τοῦτο θά συνίστατο τό ἔργον τῶν μαθητῶν τοῦ Ἡσαΐου. Εἰς ἐν δεύτερον στάδιον, θά καθιέρωνε αὕτη μίαν μυθολογικὴν μετάνοιαν τῶν ἱστορικῶν γεγονότων. Ὁ Γιαχβέ ἐμφανίζεται πολεμῶν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ.

Τό Ἰσραήλ μετέβη "VOM ERLEBNIS ZUR HOFFNUNG", ἀπό τῆς δοκιμασίας εἰς τήν ἐλπίδα. Ἡ ἡμέρα τοῦ Γιαχβέ ἡ ὁποία ἤρχισεν ὡς ἡμέρα τῆς ἐνθρονίσεως αὐτοῦ ἀπέβη ἡ τελικὴ ἡμέρα, ἀποφασιστικὴ καί μέλουσα. Ἡ "ἡμέρα" δέν εἶναι μία σύνθεσις τῶν ἐσχατολογικῶν δοξασιῶν,

αὕτη ἐδημιούργησε τὰς ἐλπίδας αὐτάς.

Μετά τόν MOWINCKEL, οἱ Σκανδιναβοὶ ἀσχολοῦνται ἐκ νέου μέ τό ζήτημα τοῦ Μεσσιανισμοῦ. Οὗτοι διεχώρησαν τήν παραδεισιακὴν ὄφιν, τήν βασιλικὴν ὄφιν, τήν προφητικὴν ὄφιν τοῦ EBED-JAHVE, τήν ἀποκαλυπτικὴν ὄφιν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου. Πολλάί ἰδιαίτεροι μελέται προσήγγισαν ἕκαστον τῶν θεμάτων αὐτῶν. Ἀλλ' οὐδεμίαν προσέγγισιν τῆς συνθέσεως κατέχομεν πλὴν τῆς τοῦ AAGE BENTZEN, τήν ὁποίαν ὁ καθηγητὴς κ. J. COPPENS συνώφισεν εἰς τὰς EPHEMERIDES THEOLOGIAE LOVANIENSES. Διεξερχόμενοι τὰς ἐργασίας αὐτάς διαβλέπομεν οὐχὶ ἀπλῶς μίαν ἐπιθυμίαν ἐμβαθύνσεως τῶν κειμένων, εὐρέσεως τῆς πρώτης σημασίας των ἐντός τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ ἰσραηλιτικοῦ περιβάλλοντος, καταδείξεως τῆς κατὰγωγῆς τῶν ἰδεῶν καὶ τῆς ἐξελιξέως των, ἀλλὰ προσέτι διαβλέπομεν ἥδη τό ἀκανθῶδες πρόβλημα τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν διαφορῶν τύπων τοῦ Μεσσίου, ἥτοι τῆς συναφείας αὐτῶν πρό τῆς Χριστιανικῆς ἐποχῆς. Θίγονται ἐπίσης τὰ ζητήματα τῆς ἀλληλουχίας ἢ διακοπῆς μέ τήν Κ. Δ. Οἱ δύο τελευταῖοι αἰῶνες, ἥτοι τό βασίλειον τῶν ἀποκρύφων καὶ τῶν ἀποκαλύψεων, εἶναι ἐκτενῶς ἠρευνημένοι.

Ἡ καθολικὴ ἐξηγήσις, κατὰ τήν διάρκειαν τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων, ἔγινε λίαν εὐκαμπτος. Ἡδὴ ὁ τόνος ἔχει ἀλλάξει εἰς τὰς διαφορετικὰς μελέτας νοοτροπίας καὶ πεπωμένου τοῦ κ. DEMEFELD καὶ τοῦ T. R. P. OEUPPENS. Ἀλλ' ἤθελεν κατανοήσῃ τις καλύτερον τὰς νέας ἀπόψεις διερχόμενος ὠρισμένας μελέτας ὡς τὰς τῶν E. TOBAC-J. COPPENS, A. GELIN, J. STEINMANN καὶ ^{πρὸ αἰώνων τὰς εἰσαγωγὰς καὶ} τὰς σημειώσεις τῆς Βίβλου τῆς Ἱερουσαλὴμ. Ἡ φιλολογικὴ κριτικὴ ἀρχικῶς κατέστη πλέον εὐκαμπτος. Τό στενὸν ἀπολογητικὸν πνεῦμα ὑπεχώρησεν αἰσθητῶς. Οἱ προφῆται καὶ αἱ προφητεῖαι ἐτοποθετήθησαν καλλίτερον εἰς τὴν ἐποχὴν των. Θὰ παρατηρήσῃ τις εἰς τινὰς μίαν τάσιν περιορισμοῦ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν προφητικῶν χωρίων μέ τήν κατὰ γράμμα ἔννοιαν, ἀλλ' εἰς ἀντάλλαγμα ἔχει εὐρυνθῇ ἡ προσφυγὴ εἰς τὰς ἄλλας ἐννοίας τῆς Γραφῆς.

Διότι, πράγματι οἱ καθολικοὶ συγγραφεῖς καὶ ἀρχικῶς, κατ' ἐξοχὴν, οἱ ἐξηγηταὶ τῆς Π. Δ. ἐνδιεφέρθησαν περὶ τῆς συμφωνίας καὶ τῆς

ἀρμονίας μεταξύ τῶν δύο Διαθηκῶν. Ὁ TOUZARD, ὁ DESNOYERS, ὁ DEN-NEFELD ἤρχισαν τὴν συζήτησιν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῶν μεσσιανικῶν προφη-
τειῶν, ἀλλ' ἐντός ὀλίγου προσανετολίσθη αὕτη πρὸς τὸ πρόβλημα τοῦ
πλήθους τῶν κατὰ γράμμα ἐννοιῶν. "Ἰσως τελείωνε ἡ συζήτησις ἐὰν μία
ἀποστολικὴ ἀνησυχία δέν ὠθοῦσε ὠρισμένους συγγραφεῖς νὰ ἀποδώσωσι
ἐκ νέου τὴν ἀξίαν τῆς Π. Δ., εἴτε ἀναζητῶντας εἰς αὐτὴν μίαν παγ-
κόσμιον "CHRISTUSZEUGNIS", εἴτε ἀναζωογονῶντας τὴν τυπολογίαν τῶν
Πατέρων. Γνωρίζομεν εἰς ποῖον σημεῖον ὠδήγησεν ἡ εὐγενὴς αὕτη μάχη
τῆς ὁποίας ἡ ἔκβασις εἶναι τόσον δύσκολον νὰ προβλεφθῇ. Κατὰ λέξιν
ἐννοια, τυπικὴ ἐννοια, ὁλοκληρωμένη ἐννοια, πνευματικὴ ἐννοια, θε-
ματολογία, πραγματικὴ καταγωγή, τελικὸς σκοπός, ἀναφορά, ἐπανάληψις,
CANZHEITSSINN² τοιαῦτα εἶναι σήμερον τὰ συνθετικὰ μιᾶς ὀρολογίας, τὰ
ὅποια ἕκαστος ἐξηγητῆς ὑποχρεοῦται νὰ προσδιορίσῃ ἀπὸ συγγραφέως εἰς
συγγραφέαν. Ἐκαστος ἐκ τῶν ἐξηγητῶν βοηθεῖται συμαντικῶς διὰ τῆς
πολυμαθείας καὶ τῆς σαφηνείας αὐτοῦ, ὁ ὅποιος ἀπέβη ὁ θετὸς πατήρ
τῆς ὁλοκληρωτικῆς ἐννοίας καὶ εἰς τὸν ὅποιον ὀφείλομεν τόσας λαμπράς
ἀνακοινώσεις ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου. Ὁ κ. COPPENS εἶναι βεβαίως τὸ
πλέον ἀρμόδιον πρόσωπον ἐπ' αὐτοῦ τοῦ θέματος. Γενικῶς οὗτος προτεί-
νει ἡμῖν νὰ ἐξετάσωμεν τὰς σχέσεις μεταξύ Π. καὶ Κ. Δ. ὑπὸ τὸ φῶς
τῆς κατὰ γράμμα ἐννοίας, τῆς ὁλοκληρωτικῆς ἐννοίας, τῆς τυπικῆς ἐν-
νοίας· πρέπει νὰ διακρίνωμεν τὰς ἐννοίας αὐτάς ἀπὸ τὴν ἀλληγορίαν
καὶ τὸν συμβιβασμόν. Θὰ ἐπανέλθω κατωτέρω ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ.

Τὸ πρόβλημα τῆς μεταξύ τῶν δύο οἰκονομιῶν ἀρμονίας μᾶς εἰσάγει
φυσικῶς εἰς τὰ περὶ τῆς Κ. Δ. θέματα. Ἐὰν πρέπη νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ
ἐξελέξεως τῶν ἀπόψεων τῶν ἐξηγητῶν τῆς Π. Δ., ἐνταῦθα δυνάμεθα σχε-
δὸν νὰ προφέρωμεν τὴν λέξιν ἐπανάστασις.

-
1. *Μαρτυρία Χριστοῦ.*
 2. *Ἐννοια τοῦ ὄχλου.*

Ἐκτός τῆς καθολικῆς παραδόσεως, δυνάμεθα νά διακρίνωμεν μετὰ τοῦ P. BONSIIVEN τέσσαρας ἀπόψεις ἐγγιζούσας τόν μεσσιανισμόν τοῦ Ἰησοῦ: 1. Ὁ Ἰησοῦς οὐδέποτε ἐνεφανίσθη ὡς Μεσσίας· αἱ ἐνδείξεις τὰς ὁποίας, ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σημείου, περιέχουν τὰ Εὐαγγέλια, ἰδιαιτέρως ὁ Μάρκος εἶναι δημιουργήματα τῆς ἐκκλησίας: ἄποψις τοῦ WREDE, BULTMAM, HERING. 2. Κατὰ τοὺς φιλελευθέρους ὁ Ἰησοῦς δέν προσέδωκε εἰς τόν Μεσσιανισμόν εἰ μὴ μίαν θέσιν περιωρισμένην καὶ δευτερευούσης σημασίας. 3. Κατὰ τόν MONNIER, ὁ Ἰησοῦς ἐτοποθετήθη εἰς τὸ μεσσιανικόν πλαίσιον, χωρὶς ὅμως νά εἰσέλθῃ τελείως ἐντός αὐτοῦ. 4. Τέλος, κατὰ τοὺς ἐσχατολογιστάς, ὁ Ἰησοῦς πιεζόμενος ἐκ τοῦ ἀποκαλυπτηκοῦ μεσσιανισμοῦ, ἐνεφανίσθη ὡς ὁ μέλλων Μεσσίας: J. WEISS, A. SCHWEITZPR, A. LOISY, CH. GUIGNEBERT, M. GOGNEL ἐν μέρει, WERNLE. Ὁ R. P. BRAUN ἐκθέτει σαφῶς τὴν ἱστορίαν τῶν διαφορῶν αὐτῶν συστημάτων εἰς τὸ ὥρατον βιβλίον αὐτοῦ: Εἰς τί ἔγκειται τὸ πρόβλημα τοῦ Ἰησοῦ;

Ὡς πρὸς τὰ ἐξαχθέντα ἀποτελέσματα εἶναι βέβαιον, ὅτι ἡ σχολὴ τῆς ἱστορίας τῶν θρησκευμάτων καὶ εἰδικῶς οἱ ἐσχατολόγοι δικαιώθουν περισσότερον ἀπὸ τοὺς φιλελευθέρους τὰ χωρία τῆς Κ. Δ., τὰ ὁποῖα πραγματεύονται περὶ τῶν ἐσχάτων. Ἡ ἀρχὴ τῶν ἀναζητήσεων των, βεβαίως, συχνά εἶναι ἐφθαρμένη ἐκ μιᾶς προκαταλήψεως, ἡ ὁποία μᾶς καταπλήσσει, τὰ συμπεράσματά των ὅμως δέν εἶναι ὅλα ἀπορριπτέα. Τό ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐνεφανίσθη ὡς ὁ κληρονόμος τῶν προφητῶν, ὁ πραγματοποιῶν τὸ βασίλειον, ὁ θεμελιωτὴς ἐνός νέου Ἰσραὴλ, τό ὅτι διετήρησεν τὴν διάκρισιν τῶν αἰῶνων μεταθέτοντας αὐτήν, ἥτοι τὸ παρὸν ὑποτεταγμένον εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ τόν θάνατον καὶ ἡ μέλλουσα ζωὴ ἔνδοξος, τό ὅτι ἐδόθη ὡς ὁ οὐράνιος Βασιλεὺς καὶ ὡς ὁ μέγας αἰώνιος Ἰερεὺς, τό ὅτι ἡ Κρίσις φείλει νά γίνῃ ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἡ ἀνταμοιβὴ νά ἐξαρτηθῇ ἐξ' αὐτοῦ, τό ὅτι οἱ πιστοὶ αὐτοῦ ὀφείλουσι νά ζήσωσι ἐν ἀναμονῇ τῆς ἡμέρας τοῦ Κυρίου καὶ τῆς ἐν τῷ οὐρανῷ ἐνώσεώς των, ἰδοὺ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα εἰσέρχονται σήμερον εἰς τὰς πλέον ἀσφαλεῖς ἐργασίας τῶν ἱστορικῶν τοῦ

ἀρχηγόνου χριστιανισμοῦ. Συγχρόνως οἱ περὶ τοῦ Μεσσίου ἰσχυρισμοί ὁμοιάζωσι πρὸς ἓν πρῶτον φῶς καὶ ἓναν ἐγκαινιαστικὸν σταθμὸν διὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ "Κυρίου" καὶ τοῦ "Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ".

Ἡ ἱστορία τῶν μορφῶν /FORMGESCHICHTE/ παρέλαβε τὰ συμπεράσματα ταῦτα καὶ τὰ ὑπεστήριξε διὰ νέων σκέψεων. Ἡ ῥιζοσπαστικὴ πλευρά, μετὰ τοῦ BULTMANN, ἀπορρίπτει εὐαρίθμους τῶν διδασκαλιῶν αὐτῶν ἐν ὀνόματι τῆς ὑπαρξιστικῆς φιλοσοφίας. Αὕτη δὲν βλέπει ἐν ταῖς διδασκαλίαις αὐταῖς εἰ μὴ μύθους καὶ προσφέρει ὡς ἔργον τὴν ἀπομυθοποίησιν τῶν τύπων. Ἡ ἀρνητικὴ αὐτῇ ἐργασία δὲν εἶναι τό οὐσιῶδες ἀποτέλεσμα τῆς μεθόδου καὶ ἡ διαίρεσις τῶν θεμάτων, ἡ ἰδιαίτερη σπουδὴ των, ἡ ἀνασύστασις τῆς γενέσεως καὶ τῆς ἀναπτύξεώς των, ἡ σχέσις καὶ ἡ ἀντιστοιχία των ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι ἓν ἔργον, τὸ ὁποῖον θὰ ἐμπλουτίσῃ τὴν ἐξήγησιν. Ἡ ἀντίδρασις κατὰ τῆς ἀπιστίας τοῦ BULTMANN ὑποχρεώνει εἰς σκέψεις καὶ εἰς λήψεις θέσεων, αἱ ὁποῖαι δὲν δύνανται εἰ μὴ νὰ ἐντείνουν τὰς προόδους.

Ἐἴτε λοιπὸν ἐκ τοῦ ἐνδιαφέροντος νὰ τοποθετηθῇ ἡ ἐσχατολογία εἰς τὴν πραγματικὴν τῆς θέσιν εἴτε ἐκ τοῦ νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ διαίρεσις καὶ ὁ διαχωρισμὸς τοῦ συνεχοῦς καὶ τοῦ τυχαίου, ἡ ἐξήγησις τῆς Κ.Δ. ἐνδιαφέρεται ἐξ ἴσου πρὸς τὸν θεολόγον τοῦ Ἰσραὴλ διὰ τὴν συλλογὴν τῶν μαρτυριῶν ~~ἐπὶ Π.Δ.~~ *ἐπὶ Π.Δ., διὰ τὴν ἐρευναν τῶν ἱχ-* νῶν διὰ τῶν ὁποίων τὸ προφητικὸν μῆνυμα διήνοιξε μίαν ὁδὸν πρὸς τὰς πεδιάδας τοῦ χριστιανισμοῦ, διὰ τὴν ἀνασύστασιν τοῦ παλαιστίνου περιβάλλοντος τῶν ἀποκρύφων καὶ τῶν ἰουδαϊκῶν αἱρέσεων. Χάριν αὐτῶν ἡ ἐξήγησις προσδιορίζει τὴν καταγωγὴν ἢ τὴν ἐξάρτησιν τοῦ Εὐαγγελίου καὶ συγκρίνει τὰς νέας ἰδέας πρὸς τὰς παλαιὰς βάσεις.

Τὸ ἔργον αὐτῆς ἀποδεικνύεται τοσοῦτο μᾶλλον λεπτότερον καθ' ὅσον ἡ Κ.Δ. αὐτῇ καθ' ἑαυτὴ δὲν ἐμφανίζεται πλέον ὡς ἓν ὅλον, ὡς ἓν βιβλίον γεγραμμένον διὰ τῆς ἰδίας μελάνης καὶ πραγματοποιημένον διὰ μιᾶς πνοῆς. Ὁ Ματθαῖος, ὁ Μάρκος, ὁ Παῦλος, ὁ Ἰωάννης, ἡ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολή,

ἡ ἐκκλησία τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἡ ἐκκλησία τῶν Ἑθνικῶν, ἡ Ρώμη καὶ ἡ Μ. Ἀσία, τὸ μέσον καὶ τὸ τέλος τοῦ αἰῶνος, τόσα στοιχεῖα τὰ ὅποια πρέπει νὰ συγκεντρώσωμεν καὶ νὰ ἐρυνήσωμεν, πρὶν νὰ σύρωμεν μίαν ἐνωτικὴν καὶ συνθετικὴν γραμμὴν.

Περὶ σφόδρον ἴσως εἰς τὸ πεδῖον αὐτὸ ἀπὸ ὅτι εἰς τὴν σφαῖραν τῆς Π.Δ. οἱ καθολικοὶ προσήγαγον σημαντικὰς συνεισφοράς διὰ τὴν βιβλικὴν γνῶσιν. Αἱ ἐργασίαι τοῦ καθηγητοῦ κ. LUCIEN CERFAUX, τῶν μαθητῶν του DESCAMPS ET DUPONT, αἱ συνεισφοραὶ τῶν δύο ἡμετέρων μεγάλων καθολικῶν ἐπιθεωρήσεων, REVUE BIBLIQUE καὶ BIBLICA, καθὼς ἐπίσης αἱ δημοσιεύσεις τῶν πατέρων SOIRON, BENOIT, SPICQ, FEUILLET, BONSIRVEN παρουσιάζουν τὰς νέας προσφοράς. Αἱ ἐργασίαι αὐταὶ εἶναι παράλληλοι πρὸς τὰς προτεσταντικὰς δημοσιεύσεις, αἱ ὅποιοι προσεγγίζουσι παρόμοια θέματα, ἥτοι αἱ τῶν W. MANSON, T. W. MANSON, O. GULLMANN, C. H. DODD, E. SIOEBERG. Ταύτας εὕρισκει τις εἰς τὰς συνθετικὰς ἐργασίας τοῦ BUCHSEL καὶ τοῦ STAUFFER.

Τέλος, δὲν πρέπει νὰ παραλείψωμεν νὰ μνημονεύσωμεν τὸν προσηνατολισμὸν τὸν ὅποτον δεικνύει ἀπὸ εἴκοσι περίπου ἐτῶν ἡ ἐξηγητικὴ ἐπιστήμη ἐγγίζοντας, ὑπὸ μορφήν μονογραφικῶν, εἰδικὰ θέματα, ἀνεπτυγμένα ἀπὸ τῆς καταγωγῆς των μέχρι τῶν γραπτῶν μνημείων τῆς Κ.Δ. Οὕτω δύναται τις νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ἱστορίαν τῶν ἀντιλήψεων ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σημαντικῆς. Συγκεντρώνοντας τὰς ἰδίαις λέξεις τὰς ἐγγιζούσας ἓν μόνον θέμα, ἀνευρίσκομεν τὰς συγγενείας τῶν ἄλλων πολιτισμῶν, δάνεια ἢ ἐπιρροάς. Εἰδικῶς αὕτη εἶναι ἡ μέθοδος τοῦ θεολογικοῦ λεξικοῦ τοῦ GERHARD KITTEL. Ἐὰν παρατηρήσωμεν προσεκτικῶς εἰς αὐτό, τοῦτο δὲ συμβαίνει εἰς κάθε σημεῖον, εἰς τὸ ὅποτον ἀναφέρονται αἱ κύριαι λέξεις, θά ἴδωμεν ὅτι, ἔνθα τίθεται ἡ ἀλληλεξάρτησις τῶν ἰδεῶν τῆς Π. καὶ τῆς Κ.Δ., αἱ ἑλληνικαὶ λέξεις ἔχουσαι τὴν ῥίζαν των εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν ἢ τὴν Ἀραμαϊκὴν, λαβοῦσαι δὲ τὴν πρώτην βιβλικὴν

σημασίαν των τῶ 70, παρελήφθησαν κατόπιν ὑπό τῆς χριστιανικῆς φιλο-
λογίας καί ἀπέκτησαν μίαν νέαν δύναμιν. Ἡ πλειονότης τῶν τεχνικῶν
ὄρων τῶν χριστιανῶν συγγραφέων διῆλθε διὰ τῆς ἀκολουθοῦσας ὁδοῦ: εὐαγ-
γέλιον, πίστις, χάρις, εἰρήνη, δύναμις, λόγος κ. ἄ.

Ὁ πίναξ τῆς ἐξελέξεως τῶν ἐργασιῶν καί τῶν μεθόδων, τόν ὁποῖ-
ον ἐχαράξαμεν, δέν ἀξιοῖ νά εἶναι πλήρης. Οὗτος δέν εἶχεν ἄλλον
σκοπόν ἀπό τοῦ νά θέσῃ εἰς τό ἀντίστοιχον πλαίσιον τά μαθήματα τῆς
δ' συνόδου τῶν "βιβλικῶν ἡμερῶν" ἡμῶν. Τοῦτο ὑπολείπεται νά πράξω-
μεν ἐν συντομίᾳ.

Πρωτίστως, προσφέρεται ἡμῖν ἕν πεδίον ἐρευνῶν λίαν ἐκτεταμέ-
νον, ἵνα δώσωμεν εἰς τὰς μεσσιανικάς ἰδέας τῆς Π. καί τῆς Κ.Δ. τήν
πλήρη σημασίαν των.

Εἰς τό διάστημα τῶν πεντήκοντα τελευταίων ἐτῶν, ὁ Ἰσραηλιτι-
κός μεσσιανισμός ἐνεφανίζετο ὁλοέν οὐσιωδέστερος. Αἱ ἐπὶ μέρους ἀ-
πόπειραι τῆς κατ' ἐλάχιστον ἐλαττώσεως τῶν προφητειῶν τοῦ Πρωτευαγ-
γελίου, τοῦ Ἑμμανουήλ καί τοῦ EBED-JAHVE δέν εἶναι δυνατόν νά ἐπη-
ρεάσωσιν ἡμᾶς. Αἱ ἰδέαι περί βασιλείας, περί ὑπηρετοῦ, περί Υἱοῦ
τοῦ Ἀνθρώπου διεκρίθησαν καλλίτερον. Τό περιβάλλον ἔνθα ἐγεννήθη-
σαν καί ἀνεπτύχθησαν αἱ ἰδέαι αὗται, ἐνεφανίσθη εἰς ἡμᾶς κάτωθεν νέ-
ου φωτός, χάρις εἰς τήν δημοσίευσιν τῶν ~~μεσο~~μεσοποταμικῶν καί χεττιτικῶν
κειμένων, χάρις εἰς τὰς ἀνακαλύψεις τῆς RAS-SAMRA καί τῆς LACHISH,
χάρις ἐπίσης εἰς μίαν καλυτέραν χρησιμοποίησιν τῆς αἰγυπτιακῆς φι-
λολογίας. Τό θέμα ἀμέσου ἐξαρτήσεως ἡμβλύνθη ἔμπροσθεν τῆς ἐμμέσου
ἐξαρτήσεως καί ἐπιρροῆς. Αἱ ἀναζητήσεις ἐστράφησαν κυρίως πρός αὐτό
καθ' ἑαυτό τό ἰσραηλιτικόν γεγονός. Μία ὀλιγώτερον ἀνατρεπτική φι-
λολογική κριτική ἐπέτρεphen τήν ἐπαναφορὰν τῆς ἐκκολάψεως τῶν ἰδεῶν
εἰς μίαν ἀρχαιοτέραν ἐποχὴν. Οἱ ἐπιστήμονες, πρό πάντων οἱ Σκανδι-

ναυοί, ἐπέμενον ἐπὶ τῆς ἐνώσεως τῶν μεσσιανικῶν πεποιθεισέων μετὰ τῆς οὐσίας τῆς ἱστορίας καὶ τῆς σκέψεως τοῦ Ἰσραήλ. "Ὅτε παρεδεχόμεθα, ὅτι ἡ ἐπίγειος βασιλεία ἀπὸ τῶν ἀρχῶν αὐτῆς ἦτο μία σκιαγραφία τῆς ἐσχατολογικῆς βασιλείας, τότε ἡ ἐξηγήσις ἐδείκνυε μίαν καλὴν ἐκκίνησιν. "Ὅτε ἀπηλλάτομεν τὴν σπουδὴν τοῦ μεσσιανισμοῦ ἐκ τῶν σαφῶν κειμένων, ἐπετρέπετο νὰ ἐπεκτείνωμεν τὸ ἴδιον πρόβλημα, καὶ νὰ συνδέσωμεν αὐτὸ μὲ τὴν ἐσχατολογίαν γενικῶς. Ἀκολουθῶνς τὰ ὅρια καὶ ἡ οὐσία αὐτῆς προσεδιωρίσθησαν ἀκριβέστερον. Ἡ χρησιμοποίησις τῶν φιλολογικῶν εἰδῶν, προπάντων δὲ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀποκαλυπτικοῦ εἴδους, ὠδήγει εἰς μίαν λίαν γόνιμον ἀναδημιουργίαν τῆς θέσεως ἐν τῇ ζωῇ /SITZ IM LEBEN/.

Τοιουτοτρόπως ἡ καθολικὴ ἐξηγήσις εὐρίσκεται τοποθετημένη ἐμπροσθεν μιᾶς συγκομιδῆς νέων γεγονότων. Ἡ ἐργασία τῆς ἐξηγήσεως δὲν διευκολύνεται ἀλλ' ἡ ἀνάπτυξις αὐτῆς εἶναι ἀναμφισβήτητος. Καὶ αὕτη ἐπίσης δύναται νὰ ἀναμένῃ νέους προσανατολισμούς. Ὀφελουμένη ἐκ μιᾶς μεγαλυτέρας ἐλευθερίας, χάρις εἰς τὴν ἐγκύκλιον "DIVINO AFFIANTE SPIRITU" "αὕτη ἡ πνοὴ τοῦ δροσεροῦ ἀέρος, τοῦ ὄζοντος μετὰ τὴν θύελλαν" ὡς ἀπεκάλεσε τὸ ἀρχιερατικὸν ἔγγραφον τοῦ 1943 ἡ Αὐτοῦ Ἐξοχότης ὁ Ἐκλαμπρότατος ANDRE CHARUE, δύναται αὕτη νὰ σκεφθῇ δι' ἀνοικοδόμησιν. Θὰ ἐπιτύχῃ ἐὰν προσεγγίσῃ τὰ προβλήματα μὲ σύνεσιν καὶ μὲ τὴν θέλησιν νὰ μὴν ἀπορρίψῃ τὰς ἀποδεδογμένας γενικῶς ἀπόψεις, εἰ μὴ κατόπιν ἐμβριθοῦς ἐπιστημονικῆς ἐξετάσεως. Αὕτη ὀφείλει νὰ προφυλαχθῇ ἀπὸ ἐπιφανειακὰς καὶ προχείρους κρίσεις, καθ' ὅσον οὐδὲν ὠφεληθῇ ῥίπτοντας ἐκλαϊκευμένας δημοσιεύσεις, διδασκαλίας τελείως ἀνωρίμους.

Θὰ ἦτο λοιπὸν εὐχάριστον εἰς ἡμᾶς νὰ ἀκούσωμεν τὸν καθηγητὴν κ. JOSEPH COPPENS ἐπὶ τοῦ Ἡσαΐου VII, 14 ἐξ. καὶ R. P. VENANTIUS DE LEEUW ἐπὶ τοῦ EBED-JAHVE.

Ἄλλ' ἡ σπουδὴ τῆς Κ.Δ. ὀφείλει ἐπίσης νὰ ὠφεληθῇ ἐκ τῶν νέων μεθόδων. Τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ παραμένει τὸ κεντρικόν σημεῖον τῶν συγχρόνων ἀνησυχιῶν. Εἰς τοὺς κόλπους τοῦ προτεσταντισμοῦ μία ἐπάνο-

δος τῆς πίστεως πρὸς τὴ θεότητα ἀποτελεῖ μίαν τῶν πλέον σημαντικῶν μεταβολῶν τῆς σήμερον. Αἱ ἐπιθέσεις τοῦ KARL BARTH ἐναντίον τῶν φιλελευθέρων ἀπέδωσαν καρπούς. Τό ὅτι ὁ CULLMANN διεδέχθη τόν GOGUEL εἰς τὰς Ἀνωτέρας Σπουδὰς τῶν Παρισίων, τοῦτο δεικνύει τὴν ἀλλαγὴν. Παρ' ὅλην τὴν ἐξέλιξιν ταύτην εὐάριθμοι τῶν ἐξηγητῶν παραμένουσιν ἐντεῦθεν τῆς πίστεως. Ἐν τούτοις καὶ οὗτοι ἐγκατέλειψαν τόν φιλελευθερισμόν, ὁ ὁποῖος ἔθετε ἐν ἀνωτέρᾳ μοῖρᾳ τὴν ἀγγελίαν ἀπὸ τόν ἀγγελιαφόρον. Οὗτοι θεωροῦσι πῶ ὄντι τόν Ἰησοῦν ὡς ἓν εἶδος "Μεσσίου". Ἐπὶ πλέον, ἡ διὰ τῶν κανονικῶν ἡμῶν βιβλίων ἐκπεφρασμένη πρώτη χριστιανικὴ πίστις ἐπιζητεῖ μίαν ἐπιστημονικὴν ἐξήγησιν. Δεὺ παρελείψαμεν νὰ ἀσχοληθῶμεν καὶ ἐπ' αὐτοῦ. Τὰ θέματα τὰ ὁποῖα ἀπησχόλησαν εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα προσεδιῶριζον τὸ πρόσωπον τοῦ Διδασκάλου: Μεσσίας, Κύριος, Υἱὸς τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν ὁποίων ἠνῶθησαν στενῶς διὰ συσχετίσεως Ἱεροκῆρυξ τῶν ἐσχάτων, Ποιμὴν, Σωτὴρ, Λυτρωτής, Κριτής. Ἄν καὶ εἰς τὰ ἐπιστημονικὰ κέντρα παρητήθησαν ἀπὸ τὴν συγγράφην τῆς ἱστορίας τοῦ Χριστοῦ, ὅμως ἐπέμειναν κατὰ πολὺ περισσότερον ἐπὶ τῶν κυρίων ἰδεῶν τῆς ἀγγελίας αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῶν πρώτων διδασκαλιῶν τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸ πρόσωπόν του.

Οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει, ὅτι ἐξ αὐτῆς τῆς ἀπεράντου κινήσεως συμπαθείας πρὸς τὴν Χριστιανισμόν ὀφείλει νὰ γεννηθῇ μία ὁλοέν ἀξιο-νομένη μελέτη τῶν συμφωνιῶν καὶ ἀσυμφωνιῶν μεταξὺ τῶν χριστιανῶν. Ἐξ ἄλλου ἡ πιστεύουσα ἐξήγησις φροντίζει νὰ ἀπορρίπτῃ ἐκ τῶν προτέρων στοιχεῖα τὰ ὁποῖα πιθανόν νὰ εἰσέλθωσι εἰς τὴν σύνθεσίν της. Αὕτη ἐπίσης θὰ φροντίσῃ καὶ θὰ φροντίζῃ ὁλοέν καὶ περισσότερον νὰ παρακολουθῇ τὴν πίστιν εἰς τὰς πρώτας αὐτῆς κινήσεις καὶ τὰς διαφόρους ἐκδηλώσεις. Αὕτη θὰ ὁδηγηθῇ εἰς τὴν πρώτην σύλληψιν τῆς ἀποκαλύψεως καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀναβλυζούσης πηγῆς θὰ ἀναχθῇ ἐκ νέου εἰς τὴν πεῖραν τῶν μαρτυριῶν, ἵνα διεκδικήσῃ τὴν ἀξίαν αὐτῶν. Μὲ εὐχαρίστησιν θὰ ἀκούσωμεν τόν καθηγητὴν κ. DESCAMPS νὰ διαπραγματεύεται περὶ τοῦ βασιλικοῦ

χαρακτῆρος τοῦ μεσσιανισμοῦ ἐν τοῖς Εὐαγγέλοις καὶ ἄββᾶ κ. GIBLET περὶ τοῦ μεσσιανικοῦ προφητισμοῦ.

Δεύτερον, δέν δύναται τις νά ἀποφύγῃ τό αἰώνιον πρόβλημα προφητείας καὶ ἐκπληρώσεως. Τό πρόβλημα τοῦτο τίθεται εἰς πᾶν σημεῖον τῆς βιβλικῆς θεολογίας. Σχεδόν δέν εἶναι ἀναγκαῖον νά πολεμήσωμεν ἐναντίον τῶν γηρασμένων θεωριῶν, ὡς εἶναι αἱ τοῦ HARNACH, κατὰ τόν ὁποῖον, καθὼς τό ἐξέφρασεν λίαν καλῶς ὁ LOISY, ὁ Χριστός "ὁ ἀποκαλυπτόμενος υἱὸς τῆς θείας φιλανθρωπίας, φαίνεται, ὅτι λαμβάνει τήν ποιότητα τοῦ Μεσσίου ὡς ἓν εἶδος ἐνδύματος ἢ μεταμφιέσεως, τοῦ ὁποῖου ἔχει ἀνάγκην, ἵνα διαπραγματεύεται μετὰ τῶν Ἰουδαίων". Ἀντιθέτως, ἡ ἄποψις τοῦ BULTMANN, δεδομένης τῆς ποιότητος καὶ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ Διδασκάλου αὐτοῦ, ὀφείλει νά ἀπασχολήσῃ ἡμᾶς. Οὗτος οὐσιαστικῶς εἶναι ριζοσπαστικώτερος τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ φιλελευθερισμοῦ. Περισσότερον φιλόσοφος ἢ ἱστορικός, δανεῖζεται ἀπό τόν HEIDEGGER, τοῦ ὁποῖου εἶναι συνάδελφος εἰς τό MARBOURG τὰ πλαίσια τῆς ὑπαρξιστικῆς σκέψεως αὐτοῦ. Οὗτος ἐνώνει μετὰ τῆς λεπτότητος τοῦ ἐξηγητοῦ τήν φροντίδα νά ἀποδίδῃ εἰς τήν χριστιανικὴν σκέψιν μίαν ὁδόν εἰσόδου εἰς ἓναν κόσμον ἀπροσανατόλιστον. Καὶ ἡ φροντίς αὕτη τόν ὁδηγεῖ νά ἐκφέρῃ ἀξιολόγους κρίσεις ὡς πρός τήν σχέσιν μεταξὺ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ χριστιανισμοῦ, μεταξὺ Ἰουδαϊκῆς καὶ χριστιανικῆς ἐσχατολογίας. Κατ' αὐτόν, εἶναι παραλογισμός, νά ὁμιλῇ τις περὶ ἐκπληρώσεως τῶν προφητειῶν: δέν εἶναι δυνατόν νά πρόκειται ἢ περὶ χρεωκοπίας. Προφητεία τῆς Π.Δ. καὶ ἐσχατολογία τῆς Κ. κινοῦνται ἐπὶ δύο διαφορετικῶν ἐπιπέδων. Οἱ αἰῶνες δέν συναντῶνται, δέν ὁμοιάζουσιν. Ὁ αἰὼν τῆς Κ.Δ., διὰ νά εἶναι ἀποδεκτός ἀπὸ τὰς νέας ἀντιλήψεις, ὀφείλει νά εἶναι ἀπηλαγμένος τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ. Ὁ αἰὼν οὗτος δέν εἶναι περισσότερο ^{ἀπομοιωμένος} ἀπὸ τῆς κοσμογονίας τῶν Ἑβραίων. Ὡς ἐκ τούτου ἡ ἱστορική ἔρευνα τοῦ BULTMANN εἰσέρχεται εἰς ἀξιολόγους κρίσεις. Εἴμεθα ἰδιαιτέρως εὐγνώμονες εἰς τόν καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς NIMEGVE κ. GROSSOUW, ὁ ὁποῖος εὐηρεστήθη νά ἐκθέσῃ ἡμᾶς τήν σκέψιν τοῦ

BULTMANN, κυρίως δέ τὰς εἰς τό δ' εὐαγγέλιον ἀναφερομένας ἀπόψεις τοῦ γερμανοῦ ἐπιστήμονος.

Ἄλλ' ἀπό τήν ἄλλην πλευράν δέν δυνάμεθα νά ἀποκρύψωμεν τὰς δυσκολίας, τὰς ὁποίας ἐγκλείει, δι' ἡμᾶς τοὺς καθολικοὺς τό πρόβλημα τῆς ἐν τῷ Ἰησοῦ ἐκπληρώσεως τῶν μεσσιανικῶν προφητειῶν. Ἐάν πάντες ἀποδεχώμεθα τήν ἁρμονίαν τῶν δύο Διαθηκῶν, ὅμως δέν ἀκολουθοῦμεν τοὺς ἰδίους κανόνας εἰς τὰς ἐπὶ μέρους συνθέσεις. Πράγματι, γνωρίζομεν ὅτι εἰς τὰ ἀμφιβαλλόμενα /θεολογούμενα/ ἡ ἐλευθερία /INDUBIIS LIBERTAS/ εἶναι ὁ χρυσοῦς κανὼν. Τό πᾶν δέν ἐλέχθη εἰσέτι ἐπὶ τοῦ θέματος τοῦτου. Αἱ καθολικαὶ ἀπόψεις ἔχουσι βεβαίως ~~ἀνάγκην~~ ἀνάγκην ἀναθεωρήσεως. Ἀφήνομεν, ἀσφαλῶς, εἰς τήν ἀλληγορίαν τήν ποιητικὴν αὐτῆς χροιάν καὶ δέν ἀρνούμεθα οὐσίαν τινά ἐν αὐτῇ. Τό πρόβλημα ὅμως καθίσταται σοβαρῶτερον ὅταν ἐνοῦμεν τὰς δύο οἰκονομίας διὰ τοῦ τυπικισμοῦ, τῆς ἐννοήσεως, τῆς πληρότητος ἢ τῆς πνευματικῆς ἐννοίας. Παρά τὰς ἀξιεπαίνους προσπάθειας, αἰσθανόμεθα ὅτι εὕρισκόμεθα εἰσέτι πολύ μακράν μιᾶς ὁρολογίας μοναδικῆς καὶ σταθερᾶς. Δέν εἶναι καιρὸς πλέον νά κατέλθωμεν ἀπὸ τὰ ὕψη τῆς θεωρίας εἰς πλεον συγκεκριμένα παραδείγματα; Διὰ τί ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ θεολογία τῆς ἀγίας ἱστορίας, αἱ ὁποῖαι ἐκκινουσὶν ἐκ τῆς κατὰ λέξιν ἐννοίας, δέν θά ἠδύναντο νά εἶναι ὁ τόπος συναντήσεως ἔνθα θά εὕρισκετο τρόπος συνεννοήσεως; Ἐν πάσῃ περιπτώσει, εἶναι πρόδηλον ὅτι τὰ προβλήματα ταῦτα ὀφείλουσι νά ἀναθεωρηθῶσιν ὑπὸ τό φῶς ἐνός λεξιλογίου πλήρους καὶ σαφοῦς καὶ νά ἐπανεξετασθῶσιν ἐν τῇ ὁλότητι αὐτῶν. Ὁ R. P. VAN DER PLOEG, καθηγητῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς NI-MEGUE, θά φωτίσῃ διὰ τῆς ἐπιστήμης αὐτοῦ εἰς τό θέμα προφητείας καὶ ἐκπληρώσεως.

Τρίτη καὶ τελευταία παρατήρησις. Τό ἐνδιαφέρον διὰ τὸν μεσσιανισμόν, Ἰουδαϊκόν καὶ χριστιανικόν, δέν εἶναι θέμα μόνον ἱστορικόν. Ὁ μεσσιανισμός καθ' ἑαυτὸν κατέχει μίαν ἀξίαν. "Ἡ ἱστορία τῶν θρησκευμάτων, γράφει ὁ AAGE BENTZEN, δέν ἀσχολεῖται μόνον μέ τὰς ἀρχαιότητας

τάς φυλαττομένας εἰς τὰ μουσεῖα, ἥτοι μέ τὰ λείψανα τοῦ παρελθόντος. Ἡ θρησκεία ζῇ πάντοτε. Ὅφείλει νά τό γνωρίζῃ ὁ κόσμος καί πρό πάντων οἱ ἐπιστήμονες". Καί εἷς ἕτερος διαμαρτυρόμενος, ὁ T. W. MANSON, ἀπό τῆς ἰδικῆς του πλευρᾶς, διακηρύττει, ὅτι "ὁ χαρακτήρ μιᾶς θρησκείας προσδιορίζεται ἐκ τῆς ἐσχατολογίας αὐτῆς, ἐκ τοῦ τρόπου τόν ὁποῖον χρησιμοποιεῖ αὕτη, ἵνα ὑπερνικᾷ τήν ἀντίθεσιν μεταξύ αὐτοῦ τό ὁποῖον εἶναι καί αὐτοῦ τό ὁποῖον ὀφείλει νά εἶναι". Ἐάν παραδεχώμεθα τήν διάκρισιν μεταξύ τοῦ καλοῦ καί τοῦ κακοῦ, ἐάν μετὰ τῆς Κ.Δ. ὁμολογῶμεν τήν ὑπαρξιν ἑνός καλυτέρου κόσμου καί κηρύττωμεν τήν χρησιμοποίησιν τοῦ παρόντος βίου ἐν ὅφει τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, εἶναι δέ προπάντων ἀνάγκη, εἰς τήν ἐσχατολογικὴν ἡμῶν σύνθεσιν, τό κεντρικόν στοιχεῖον νά εὕρῃ τήν θέσιν του καί νά ἀποκτήσῃ τήν ἀξίαν του. Ὁ Μεσσίας, καί ὁ πάντοτε ζῶν Μεσσίας, ὀφείλει νά κρατᾷ τόν ῥόλον, ὁ ὁποῖος ἀρμόζει εἰς αὐτόν. Τοιουτοτρόπως αἱ καθαῶς τεχνικαί σπουδαί μας θά ἐπιτρέψωσιν εἰς ἡμᾶς νά συλλάβωμεν ἕναν χριστιανισμόν πληρέστερον. Πρό 2.000 περίπου ἐτῶν, ἐν τῇ ἐσχατολογικῇ προσδοκίᾳ, ἐγεννήθη ἡ ἐλπίς. Αὕτη ἐπεβλήθη εἰς τόν ὕλισμόν τῆς ἐποχῆς καί ἔδωκεν εἰς τήν νέαν θρησκείαν αὐτόν τόν χαρακτήρα βαδίσματος, πυρετώδους ἐνίοτε ἀναμονῆς, πάντοτε περιχαροῦς καί γονίμου, τῆς "ἡμέρας ἥτις ἔρχεται". Ἡ μορφή τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐνεφανίζετο ἐν τῇ αἴγλῃ τῆς βασιλείας Αὐτοῦ καί ἐν τῇ εὐεργεσίᾳ τῆς Ἱερωσύνης Αὐτοῦ. Αἱ ψυχαί ἠσθάνοντο κεκυριευμέναί ὑπό τῆς πεποιθήσεως τῆς νίκης, ἡ ὁποία ἐγκαινιάζεται ἐν τῇ Ἀναστάσει. Ἡ κρίσις ἐλάμβανε τό ὕψος μιᾶς συναντήσεως καί μιᾶς ἀνταμοιβῆς.

Αἱ ἡμέτεραι ἔρευναι ὀφείλουσι νά ὁλοκληρωθῶσι ἐν μιᾷ ἐνότητι ἀντιλήψεως καί ζωῆς. Πιστοί εἰς τὰς ἀρχιερατικάς διδασκαλίας, δέν ἐπιτρέπομεν εἰς ἑαυτούς τήν ἀποφυγὴν τῶν θεολογικῶν προεκτάσεων.

Αὕτη ἐξ ἄλλου δέν εἶναι ἡ στάσις τῶν μεγάλων ἐξηγητῶν διαμαρτυρομένων καί ἀπίστων; Ἀπό τοῦ HARNACK ἕως τοῦ BULTMANN διερχόμενος διά τῶν ALBRIGHT, ROWLEY, MANSON, DODD, CULMANN, πάντες εἰσδύουσι, πέραν τῶν θάμνων τῆς φιλολογικῆς κριτικῆς καί τῆς ἱστορίας εἰς τὰς εὐφόρους

παιδιάδας τῆς σκέψεως καὶ τῆς ζωῆς. Καὶ αἱ ἐργασίαι τοῦ κ. LUCIEN CER-
FAUX, ἵνα ἀναφέρωμεν, ἕναν μόνον διδάσκαλον τῆς καθολικῆς ἐξηγήσεως,
δέν ἄπτονται μονίμους ἀξίας, αἱ ὁποῖαι, διὰ τῆς ἐκθέσεως αὐτοῦ, ἀνα-
λαμβάνουσι μίαν νέαν ἀξίαν;

Ὁ Μ εσσιανισμός ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ ἐν τῇ ἐπεξεργασίᾳ τῆς Συνα-
γωγῆς καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἐκ τῶν προβλημάτων, τὰ ὅποια θέτει εἰς τὴν
ἐπιστήμην καὶ τὴν ἐποχὴν ἡμῶν, ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀξίας ὡς ἀλήθεια καὶ
ζωή, καθίσταται μία σημαντικὴ ἐπικαιρότης.

B. RIGAUX, O. F. M.

καθηγητῆς εἰς τὸ θεολογικὸν Κολλέγιον τοῦ
CHANT-D' OISEAU.

ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΜΕΣΣΙΑΝΙΣΜΟΥ
ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΔΟΚΙΜΙΟΝ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ
ΣΥΝΘΕΣΕΩΣ

Ὁ καθηγητὴς τοῦ OSLO εἰς τὸ τέλος τῆς μακρᾶς καὶ καρποφόρου σταδιοδρομίας αὐτοῦ φιλοδωρεῖ εἰς ἡμᾶς μίαν ἐνδιαφέρουσαν ἱστορικὴν μελέτην ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῶν μεσσιανικῶν πεποιθήσεων. Τὸ βιβλίον τοῦτο θὰ μείνῃ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐξηγήσεως. Τοῦτο εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα ὑπομονετικῶν ἐρευνῶν γενομένων ἐντός μὴ καθολικῶν κύκλων ἐπὶ ἐνὸς κεφαλαιώδους προβλήματος τῆς θεολογίας τῆς Π.Δ. τοῦτο θὰ ἀποβῇ τὸ σημεῖον ἐκκινήσεως διὰ νέας ἐρεῦνας, ἐν ᾧφει μιᾶς καλυτέρας προσεγγίσεως τῆς ἀληθείας εἰς μίαν περιοχὴν ἔνθα τὸ ὕλικόν εἶναι πολυάριθμον, ἢ ἑναρξίς τῆς ἐργασίας δύσκολος.

Ὁ κ. MOWINCKEL ἀρχίζει προσδιορίζοντας καλῶς ἐκεῖνο περὶ τοῦ ὁποίου πρόκειται: μία φροντίς διὰ τὴν ὁποῖαν δέν θὰ ἡδυνάμεθα νὰ τὸν ἐξυμνήσωμεν δεόντως. Ὁ Μεσσίας, λέγει οὗτος, εἶναι ἓν πρόσωπον πολιτικόν καὶ ἐσχατολογικόν. Μὲ τὸ νὰ μνημονεύωμεν τὸν Μεσσίαν, τοῦτο σημαίνει ὅτι ἀποβλέπομεν εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους. Εἶναι γλωσσικὴ κατάχρησις, τὸ νὰ ὁμιλῇ τις περὶ μεσσιανισμοῦ, ὅταν πρόκειται περὶ δοξασιῶν αἱ ὁποῖαι ἀρεῶρων τοὺς ἱστορικοὺς βασιλεῖς τοῦ Ἰούδα, καὶ ἔάν ἀκόμη αὗται ἔχωσι περιβληθῇ μυθικῆς ἐμπνεύσεως τύπους, ἢ ἔάν ὁ μονάρχης πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπευθύνονται εἴχεν ἀποκληθῇ HAM-MASIAH, Μεσσίας. Διότι, —εἶναι δέ τοῦτο ἓν περίεργον φαινόμενον,— ἐν τῇ Π.Δ., ὁ Βασιλεὺς τοῦ μέλλοντος οὐδέποτε ἀπεκλήθη Μεσσίας, ἐνῷ ὁ ὅρος οὗτος συχνάκις ἀναφέρεται διὰ τοὺς ἱστορικοὺς βασιλεῖς τοῦ Ἰσραὴλ. Ὡς πρὸς τὴν ἐσχατολογίαν, ὀφείλομεν νὰ διαφυλάξωμεν τὸν ὅρον οὐχὶ δι' οἰαδήποτε ὁράματα τοῦ μέλλοντος, ἀλλὰ δι' αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἔχουσι σχέσιν μὲ τοὺς τελευταίους χρόνους καὶ ὑπονοοῦσι μίαν δυαδικήν

ἀμφισβητεῖ τὸ ὅτι αἱ περὶ τῆς βασιλείας αἰγυπτιακαὶ ἰδέαι ὑπῆρξαν αἱ δεσποδύουσαι τῆς βασιλικῆς θεολογίας τῆς Μέσης Ἀνατολῆς. Ἀντιθέτως παραδέχεται ὅτι ἡ βασιλικὴ ἰδεολογία τοῦ Ἰσραὴλ ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τῆς μεσοποταμιακῆς καὶ χαναανιτικῆς σκέψεως. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν αὐτὴν, οἱ βασιλεῖς ὠδηγήθησαν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς θεοποιήσεως, σημεῖον ἀπέχον πολὺ ἀπὸ ἐκεῖ ἔνθα ἐτοποθετήθη ἄλλοτε τὸ θέμα ὑπὸ τοῦ C.R. NORTH: THE RELIGIOUS ASPECTS OF HEBREW KINGSHIP, ἐν ZEITSCH. ALT. WISS., T.L, 1932, σελ. 8-38/ ἢ ἀπὸ ἐκεῖ ἔνθα τοποθετεῖ τὸ θέμα σήμερον ἡ ἀναφερθεῖσα ἐργασία τοῦ FRANKFORT. Οὗτος ὑπογραμμίζει ἐπὶ παραδείγματι τὸ γεγονὸς, ὅτι ὁ βασιλεὺς ἀπεκλήθη ELOHIM /φαλμ. XL, 7/, ὅτι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀναλογεῖ πρὸς τὸν τίτλον DAWIDUM τοῦ MARI /Συζύγου;/ καὶ ὑπενθυμίζει τὸν ὄρον DAUD ἢ DOD, ὄνομα ἑνὸς Θεοῦ ἢ πιθανόν τοῦ θεοποιημένου προγόνου τῆς φυλῆς, ὅτι, κατὰ τὸ φαλμ. CX, 3, ὁ βασιλεὺς προῆλθεν ἐκ τοῦ SAHAR καὶ εἰσῆλθεν ἐν τῷ κόσμῳ ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς TAL, Δ ρ ο σ ι ᾱ ς, ἐν ἐκ τῶν ὀνομάτων διὰ τῶν ὁποίων πιθανόν νὰ ἐτιμήθη ὁ χαναανιτικὸς θεὸς τῆς γονιμότητος. Ἐὰν ἡ πορεία αὕτη δὲν κατέληξεν εἰς μίαν ἀληθῆ θεοποίησιν, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ἀντέστη ἡ πίστις τοῦ JAHVE. Αὕτη εἶναι ἡ ἀπομυθοποίησας τοὺς τύπους τῶν βασιλικῶν ἀντων καὶ ἡ ἐμποδίσσας τὴν διατήρησιν αὐτῶν πλὴν ἀναμνήσεών τινων μεταφορικῆς μᾶλλον σημασίας, ἄνευ ἀποτελεσματικοῦ καὶ ἡ πραγματικοῦ ἐνδιαφέροντος.

Μεταξὺ τῶν πλέον ἀξιολόγων κειμένων τῆς βασιλικῆς ἰδεολογίας, κειμένων τὰ ὅποια προσεγγίζουν τὸν ἀληθῆ μεσσιανισμόν, ὁ MOWINCKEL σημειοῖ: Ἡσ. VII, 14-17, καὶ IX, 5-6. Τὰ δύο ταῦτα χωρία, παρατηρεῖ ὁ συγγραφεὺς, δὲν εἶναι ἀκόμη μεσσιανικά ὑπὸ τὴν ἀκριβῆ ἔννοιαν τῆς λέξεως. Πρόκειται περὶ χρησμῶν διὰ τῶν ὁποίων ἐχαιρετίσθη ἡ γέννησις ἑνὸς πρίγκηπος διαδόχου τοῦ θρόνου. Ὁ πρῶτος ἀναγγέλλει τὴν γέννησιν ἑνὸς υἱοῦ τοῦ "Αχᾶζ. Ὁ δεύτερος τὴν γέννησιν ἑνὸς βασιλικοῦ παιδὸς τοῦ ὁποῦ ἡ ταυτότης μᾶς διαφεύγει. Εἶναι φυσικόν, συμπεραίνει ὁ καθηγητὴς τοῦ "Οσλο, τὸ ὅτι, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς γεννήσεως τοῦ βασιλικοῦ πρίγκηπος, κληρονόμου τοῦ θρόνου, ἀπέδωσαν εἰς αὐτόν ἕν ἰδεῶδες τὸ ὁποῖον ἐδημιούργησεν ἡ πίστις καὶ ἡ ἐλπίς τοῦ Ἰσραὴλ περὶ τοῦ μονάρχου κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Εἰς τὰ χωρία αὐτά, προσθέτει ὁ MOWINCKEL, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ

ὑπάρξῃ θέμα περὶ ἀληθοῦς Μεσσίου, καθ' ὅσον τό ἔργον τῆς σωτηρίας τοῦ ὁποίου ὁ νέος βασιλεὺς θά ἐπωφεληθῇ, ἀποδίδεται καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τόν JAHVE.

"Α ρ α ὁ μ ε σ σ ι α ν ι σ μ ὁ ς ἤ ρ χ ι σ ε π λ έ ο ν ν ά γ ε ν-
ν ά τ α ι ἀ π ὅ τ ῆ ς ἐ π ο χ ῆ ς τ ῆ ς ἐ ξ ο ρ ί α ς, ἀ π ὅ τ ῆ ς ἐ-
π ο χ ῆ ς τ ῆ ς κ α τ α σ τ ρ ο φ ῆ ς τ ῆ ς χ ώ ρ α ς. Ἐ ν τ ο ῦ τ ο ι ς
ἡ ἰ σ ρ α η λ ι τ ι κ ῆ ψ υ χ ῇ ἀ ν τ έ δ ρ α σ ε π ο ι κ ι λ ο τ ρ ό π ω ς
κ α ί, σ υ ν ε π ῶ ς, χ ρ ε ι ά ζ ε τ α ι ν ά σ η μ ε ι ώ σ ω μ ε ν δ ι ά-
φ ο ρ α ρ έ υ μ α τ α σ κ έ φ ε ω ς.

Τ ὁ π ρ ῶ τ ο ν ρ έ υ μ α ε ἵ ν α ι τ ὁ κ α θ' αὐ τ ὁ μ ε σ σ ι α-
ν ι κ ὢ ν ρ έ υ μ α. Οἱ χρησμοί οἱ ὅποιοι ἀναφέρονται ἐπ' αὐτοῦ ὑποθέτουν ὅ-
τι ὁ οἶκος τοῦ Δαυὶδ ἐξηφανίσθη ἀλλὰ καί ὅτι **εἷς** νέος κλάδος θά ἀναφανῇ ἐκ
τοῦ κορμοῦ. Ὁ κατ' ἐξοχήν τύπος τῶν λόγων αὐτοῦ τοῦ εἰδους εἶναι: Ἡσ., XI,
I-9. Μετά τοῦ ἰδίου ρεύματος συνδέονται αἱ ἐλπίδες τὰς ὁποίας ὁ Ἀγγαῖος καί
ὁ Ζαχαρίας ἐστήριξαν ἐπὶ τοῦ Ζοροβάβελ. Ἐν τούτοις ὅτι ἀνῆγγειλαν καί ἀνέμε-
νον οἱ προφῆται, ἔχει ἐλάχιστον ἐσχατολογικόν χρῶμα καί οὕτω δέν δύναται νά
χαρακτηρισθῇ ὡς ὁ πραγματικὸς μεσσιανισμός, τόν ὁποῖον ἀκριβῶς ἀξιοῖ νά προσ-
διορίσῃ ὁ MOWINCKEL.

Οἱ χ ρ η σ μ οί τ ο ῦ π ά σ χ ο ν τ ο ς Ὑ π η ρ έ τ ο υ ἀ ν τ ι-
π ρ ο σ ω π ε ύ ο υ ν ἕ ν α δ ε υ τ ε ρ ο ρ έ υ μ α σ κ έ φ ε ω ς. Πρὸς
τὸ παρόν, ὁ MOWINCKEL παραμένει πιστός εἰς τὴν προφητικὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ὑ-
πηρέτου. Οὗτος προτιμᾷ νά σκεφθῇ, τοῦλάχιστον προσωρινῶς, ὅτι πρόκειται περὶ
τῆς περιγραφῆς μιᾶς ἱστορικῆς προσωπικότητος, μαθητοῦ ἢ συντρόφου τοῦ δευτερο-
Ἡσαίου, ἀποθανόντος μετ' αὐτόν, πιθανόν οὐχί ἐκ βιαίου θανάτου, ἀλλ' ἐκ τῆς
λέπρας. Ἐν τούτοις δέν εἶναι ἀπίθανον νά πρόκειται, μᾶλλον περὶ ἐνός προσώ-
που τοῦ μέλλοντος διαγεγραμμένου διὰ τῆς "θεοπνεύστου φαντασίας" τοῦ ἀνωνύ-
μου συγγραφέως. Ἡ περὶ τοῦ Ὑπηρέτου τοῦ JAHVE βασιλικὴ ἐξήγησις, ὡς αὕτη
ὑποστηρίζεται ὑπὸ τῶν ENGNELL, KISSANE, BURROWS, DE LEEUW, ἀπορρίπτεται. Ἀλ-
λά θά ἔπρεπε νά παραδεχθῶμεν, ὅτι εἰς τοὺς συγγραφεῖς αὐτούς τὰ φιλολογικὰ
θέματα ἐκ τῶν ποιημάτων τοῦ πάσχοντος Ὑπηρέτου ἐμπνέονται ἀπὸ τὴν σχετικὴν

πρός τόν TAMMUZ φιλολογίαν. Ἐν τούτοις, προσθέτει ὁ συγγραφεύς -χωρὶς νά δύ-
ναται νά καθορίσῃ ἀκριβῶς ἢ νά ἀποδείξῃ τήν ἀποφιν αὐτοῦ- τά θέματα εἶχον
"ἐκλαϊκευθῇ". Ταῦτα δέν προωρίζοντο πλέον διὰ τό μοναδικόν πρόσωπον τοῦ βα-
σιλέως. Φαίνεται λοιπόν ὑπερβολικόν, κατά τόν MOW. νά ὁμιλῇ τις περί ἑνός
ἀληθοῦς μεσσιανισμοῦ ὅσον ἀφορᾷ τά Ἄσματα τοῦ Ὑπηρέτου ἢ ἐπίσης περί ἑνός
μεσσιανισμοῦ ὑπό τήν εὐρεΐαν ἔννοιαν, π.χ. περί ἑνός προφητικοῦ μεσσιανισμοῦ.
"Ἄλλωστε λείπει ἐξ αὐτῶν, πάντοτε κατά τόν M., τό ἐσχατολογικόν χρῶμα.

Ἐ ν α τρίτον ῥεῦμα ἐλπίδων συνεντρώθη
πέριξ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ MOWINCKEL ἀφιερώνει εἰς
τό πρόσωπον αὐτό μίαν μακράν ἔκθεσιν, τήν πλέον πλήρη τοῦ ἔργου του. Ἡ ἔννοια
εἶναι νέα εἰς τήν θρησκευτικὴν ἐξέλιξιν τοῦ Ἰσραήλ. Ἡ ἔννοια αὕτη δέν προ-
έρχεται ἀπό τήν βασιλικὴν ἰδεολογίαν, οὔτε πηγάζει ἐκ τοῦ Δανιήλ, VII. Αὕτη,
ἀντιθέτως, εἶναι εἰλημένη, κατόπιν προσαρμογῶν τινων, ἐκ τῆς ἀνατολικῆς ἀντι-
λήψεως, ἰνδο-ἀραμαϊκῆς ἀρχικῶς, περί τοῦ "Ἀνθρώπου": θεῖον ὄν, μιᾶς
ἀρχεγόνου κοσμικῆς σημασίας, πρὸς διάκρισιν τοῦ "πρώτου ἀνθρώπου", κεκλημέ-
νου ἵνα ἐκπληρώσῃ εἰς τοὺς ἐσχατολογικοὺς χρόνους μίαν κυρίαρχον σωτηριολο-
γικὴν ἐπίδρασιν ἐμφανῇ /πρώτου πλάνου/. Καί πάλιν, ὁ ἀληθὴς μεσσιανισμός δέν
διαφαίνεται ἐνταῦθα. Οὗτος εἶναι μία νέα ἀντίληψις, ἐν μέρει παράλληλος πρὸς
τόν μεσσιανισμόν καί καταγωγῆς εἰδωλολατρικῆς, υἱοθετημένη καί μεταβεβλημένη
ὑπό τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, ὁ ὁποῖος ἔφερεν αὐτὴν ἐγγύς εἰς τήν πίστιν πρὸς τόν
Μεσσίαν καί εἰς τήν ἔννοιαν τοῦ "ἀρχεγόνου ἀνθρώπου".

Τοιαῦτα εἶναι τὰ τρία μεγάλα ῥεῦματα ἰ-
δεῶν, τὰ ὁποῖα, περαινῶν τήν ἐργασίαν αὐτοῦ
ὁ MOWINCKEL, διαχωρίζει καί συγκρίνει πρὸς τήν
μεσσιανικὴν συνείδησιν τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ Κύριος,
τοιαῦτα εἶναι αἱ ἀπόφεις τοῦ καθηγητοῦ τοῦ "Οσλο, ἐφάνη πάντοτε ἐπιφυλακτι-
κός ὡς πρὸς τόν τίτλον τοῦ Μεσσίου. Οὗτος /ὁ Κύριος/ εἶδεν ἕναν πειρασμόν
εἰς τὰς μεσσιανικὰς ἐλπίδας, τόν ὁποῖον ὁ Σατανᾶς μετεχειρίσθη διὰ νά τόν

μεταστρέφη ἀπὸ τὴν ἀληθῆ ἀποστολὴν τοῦ. Ἐὰν ὁ Κύριος ἀπεδέχθη τὸν μεσσιανισμόν ἔπραξε τοῦτο μόνον ἐν τῷ μέτρῳ τῆς δυνατότητος νὰ συνδυάσῃ αὐτόν μετὰ τὴν συνείδησιν, ὅτι εἶναι πρωτίστως ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὁ Ὑπηρέτης τοῦ JAHVE, μεταμορφώνοντας οὕτω ριζικῶς τὸν ἰουδαϊκὸ-κλασσικὸν μεσσιανισμόν. Ἀποδεχόμενος τοὺς τίτλους τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ Ὑπηρέτου τοῦ JAHVE, καί, σιωπηρῶς μάλιστα, αὐτόν τὸν τοῦ Μεσσίου, ὁ Ἰησοῦς ἐπεκύρωσε τὴν μακράν καὶ περίπλοκον ἰδεολογικὴν ἐξέλιξιν, τῆς ὁποίας ἀποτελέσμα ἦσαν οἱ τίτλοι οὗτοι ἐρμηνεύοντας αὐτὴν ὡς ἐκδήλωσιν θείας τινος ἀποκαλύψεως. Οὕτως ἀπὸ τὴν μίαν πλευράν ἐξεπλήρωσεν οὗτος τὴν προσδοκίαν τῶν Ἰουδαίων ἐκ τῆς ὁποίας προέρχονται αἱ ἔννοιαι τοῦ Μεσσίου καὶ τοῦ πάσχοντος Ὑπηρέτου καί, ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευράν, τὴν τοῦ εἰδωλολατρικοῦ κόσμου εἰς τὸν ὁποῖον τελικῶς ἀνέρχεται ἡ ἔννοια τοῦ Υἱοῦ ἀνθρώπου. Εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι πιθανόν νὰ ἐσκανδαλίζοντο ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν μεσσιανικὴν ἰδεολογίαν στοιχείων ἀρχικῶς εἰδωλολατρικῶν, ἀναμφιβόλως θά ἀπῆντα ὁ Κύριος ὡς ὁ οὐρανὸς ἀπῆντησε εἰς τὸν Πέτρον: "Ὁν ὁ Θεὸς ἡγάσεν, μὴν ἀποκαλῆτε ἀνίστερον καὶ ἀκάθαρτον". Οὐδέν δὲν δύναται νὰ δείξῃ καλύτερον, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ παγκόσμιος Σωτὴρ, ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ ἐκπλήρωσις μιᾶς προσδοκίας, ἡ ὁποία ἐπέτυχεν νὰ ἀφομοιώσῃ στοιχεῖα εἰλημένα ἐκ τῶν δύο θρησκευτικῶν συγκροτημάτων τῆς ἀνθρωπότητος: τὸ Ἰσραὴλ καὶ τοὺς Ἑθνικοὺς.

Ἰδοὺ λοιπὸν αἱ γενικαὶ γραμμαὶ ἑνὸς ἔργου τὸ ὁποῖον εὐγενῶς προσπαθεῖ, ^{καρπὸν} ὡς ἐν ἀρχῇ εἴπομεν, ὅλην τὴν δυνατὴν ὠφέλειαν ἐκ τῶν δημοσιεύσεων τῶν ἐμφανισθεισῶν εἰς τὸ διάστημα αὐτῶν τῶν τελευταίων ἐξήκοντα ἐτῶν, ἐξαιρέσει ἴσως τῶν καλυτέρων καθολικῶν ἔργων δυστυχῶς: ἐλάχιστα γνωστῶν εἰς τὸν καθηγητὴν τοῦ "Ὁσλο.

Δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ μελέτη δὲν παρουσιάζει σφάλματα: "Ὅτι ὅλα ἔχουσιν ἐξ ἴσου καλῶς συσταθῇ; "Ὅτι τὰ πάντα ἱκανοποιοῦν εἰς τὸν αὐτὸν βαθμόν; Μακράν ἡμῶν τὸ νὰ τὸ διαβεβαιώσωμεν, καὶ μακράν ἐπίσης, ἀναμφιβόλως, τοῦ κ. MOWINCKEL, τὸ νὰ τὸ σκεφθῇ. Θά ἐπιτρέψῃ εἰς ἡμᾶς νὰ σημειώσωμεν διαφόρους μορφὰς τῆς συνθέσεώς του, διὰ τὰς ὁποίας νομίζομεν, ὅτι ἔχουσιν ἀνάγκην διορθώσεων ἢ συμπληρώσεων.

1. Κατ' ἀρχάς οἱ ὀρισμοί τοῦ μεσσιανισμοῦ καί τῆς ἐσχατολογίας φαίνονται ὅτι εἶναι λίαν αὐστηροί. Πᾶς μεσσιανισμός εἶναι ἀναγκάως ἐσχατολογικός; Πᾶσα ἐσχατολογία ἀποβλέπει ἀναγκάως εἰς τοὺς ἐσχάτους χρόνους; Οἱ ἔσχατοι χρόνοι εἶναι πάντοτε τὸ τέλος αὐτοῦ τοῦ αἰῶνος, ἡ ἀρχὴ μιᾶς περιόδου καὶ ἐνός νέου κύκλου; Οἱ χρόνοι οὗτοι δὲν δύνανται νὰ σημαίνουν ἕναν σταθμὸν τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως τῆς ἀνθρωπότητος; Μία δευτέρα καὶ νέα συμφωνία π.χ. δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τελευταία, ὅχι διότι εἶναι μέρος τῆς ἐσχατολογίας ὑπὸ τὴν Μοβινκελιανὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως, ἀλλὰ διότι εἶναι τελεία καὶ ὀριστική καὶ διότι δὲν πρόκειται πλέον νὰ ἀντικατασταθῇ. Θὰ λυπηθῶμεν ἐπίσης, διότι ὁ Συγγραφεὺς μεταχειρίζεται ὀρισμούς λίαν αὐστηροὺς καθὼς ἐπίσης καὶ διὰ τὴν ἄποψιν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς μετεξοριακῆς καταγωγῆς τοῦ πραγματικοῦ μεσσιανισμοῦ ἵνα διαχωρίσῃ τὰ προφητικά κείμενα εἰς αὐθεντικὰς περικοπὰς καὶ εἰς χωρία προερχόμενα ἐκ διαφόρων παρεμβολῶν.

2. Ὁ ὀρισμὸς τοῦ μεσσιανισμοῦ καθίσταται ἀνεπαρκὴς κυρίως ἐπὶ ὀρισμένων προφητικῶν κειμένων καὶ ὀρισμένων προεξοριακῶν βασιλικῶν ψαλμῶν. Ἄλλωστε, ἐπὶ τοῦ θέματος, ἡ σκέψις τοῦ κ. MOWINCKEL, ὡς εἶδομεν, ἀποβαίνει ἀμφίρροπος: πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀποδεικνύει, ὅτι εἰσῆλθεν οὗτος εἰς ἕν ἀδιέξοδον. Ὁ Μεσσίας δὲν εἶναι ἀναγκαστικῶς ὁ ἐσχατολογικὸς βασιλεὺς. Ὁ Μεσσίας πρὶν ἀποβῇ ὁ τελευταῖος τῆς σειρᾶς τῶν βασιλέων, ἥτοι ὁ βασιλεὺς τοῦ ὁποῖου ἡ ζωὴ καὶ ἡ βασιλεία δὲν θὰ ἔχῃ τέλος, ἐθεωρήθη ὡς τὸ πρότυπον τοῦ τελείου βασιλέως, ὁ τύπος τοῦ βασιλέως κατὰ τὴν εἰκόνα τοῦ Δαυΐδ. Εἰς τὸ στάδιον αὐτὸ ὁ Μεσσίας εἶναι ἡ ἰδεώδης εἰκὼν τοῦ ἱσραηλίου μονάρχου. Τὸ ἰδεῶδες αὐτὸ ἐκλήθη νὰ ἐνσαρκωθῇ. Οἱ Ἑβραῖοι ἔτρεφον τὴν ἐλπίδα νὰ ἴδωσι ἐπανερχόμενον ἕναν ὅμοιον βασιλέα, προπάντων ὅτε εἶς ἀντιπρόσωπος τῆς δαυϊτικῆς δυναστείας ἀπεμακρύνετο τῆς πίστεως πρὸς τὸν JAHVE. Ἴσως μάλιστα ἤλπισαν, ὅτι ἡμέραν τινα ἅπαντες οἱ βασιλεῖς ἀνεξαιρέτως καὶ ἀδιακόπως θὰ κατέληγον νὰ εἶναι καὶ νὰ παραμένωσι μονάρχαι κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ κατὰ τὸ πρότυπον τὸ πραγματοποιηθὲν διὰ πρώτην φοράν ἐν τῇ Δαυΐδ.

Ἡ εἰκὼν τοῦ ἰδεώδους αὐτοῦ βασιλέως κατέστη ὀλίγον κατ'ὀλίγον μεγαλοπρεπεστέρα. Ἡ σχολή /ἡ πεῖρα/ τοῦ GUNKEL καὶ τοῦ GRESSMAN ἐδικαιώθη διὰ τοῦ χαρακτηρισμοῦ σημείων τινων ὡς μεσσιανικῶν, τὰ ὅποια ἐχρησίμευσαν εἰς τὴν σύνθεσίν της. Φρονοῦμεν ὅτι ὁ κ. MOWINCKEL ἀδίκως ἀρνεῖται, ὅτι εἰς τό: Ἦσ. VII, 14-17, διαφαίνεται ἤδη ἕνας ἀληθῆς μεσσιανισμός. Αἱ ἐπὶ τοῦ κειμένου τούτου ἀμφιβολίαι, αἱ ποικιλίαι αὐτοῦ, αἱ ἀναιρέσεις αὐτοῦ καλοῦσιν ἡμᾶς ἵνα ἐμμείνωμεν εἰς τὴν παραδοθεῖσαν ἐξηγήσιν.

3. Ὁ φ ε ἰ λ ο μ ε ν ἔ ξ ᾠ λ λ ο υ ν ᾶ δ ι ε ρ ω τ η θ ῶ μ ε ν, ἐ ἄ ν, π ρ ῖ ν ἀ π ὅ τ ῆ ν κ α θ' α ὕ τ ὸ ἐ σ χ α τ ο λ ο γ ῖ α ν, ὡ ς τ ῆ ν ἐ ν ν ο ε ῖ ὁ κ. MOWINCKEL, δ ἔ ν ὑ π ῆ ρ χ ο ν γ ε ν ι κ ῶ τ ε ρ α ι τ ᾶ σ ε ι ς δι' ἕ ν α ν κ ὅ σ μ ο ν κ α λ λ ῖ τ ε ρ ο ν, ε ἰ ς τ ῖ ς ὁ π ο ῖ ε ς θ ᾶ ἡ δ υ ν ᾶ μ ε θ α ν ᾶ ἀ π ο δ ῶ σ ω μ ε ν τ ῆ ν π λ ῆ ο ν ἀ ὁ ρ ι σ τ ο ν ὀ ν ο μ α σ ῖ α ν τ ῆ ς " σ ω τ η ρ ι ο λ ο γ ῖ α ς ". Αἱ τάσεις αὗται, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην, συγκεντροῦνται πέριξ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλπίδος ἐν τῇ δυνατότητι καὶ τῇ πραγματικότητι ἱστορικῶν ἐπεμβάσεων ἐνὸς Θεοῦ, ὁ ὅποιος συνελήφθη ἀποκλειστικῶς ὡς Θεὸς σωτήρ, Θεὸς ἐλευθερωτής. Τὸ Ἰσραὴλ ἐδοκίμασε τὴν ἰσχυράν ἐπέμβασιν τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ πολυτρόπως. Κατ'ἀρχάς ἐδοκίμασεν αὐτὴν ἐν τῇ κλήσει τῶν προγόνων αὐτοῦ, οἱ ὅποιοι ἀπὸ ἀπλῆς ὁμάδας νομάδων ποιμένων ἐξελίχθησαν εἰς ἔθνος τοῦ ὁποῖου τὸ πεπρωμένον καθίστατο μία πηγὴ εὐλογίας δι' ἅπαντας τοὺς λαούς. Ὑστερον, ἐν τῇ περιφῆμῳ ἐποποιῇ τῆς ἐξόδου, ἐποποιῇ ἀπελευθερώσεως τῆς ὁποίας αἱ δύο κορυφαῖαι ἐκδηλώσεις ὑπῆρξαν: ἡ θεοφάνεια τοῦ Σινᾶ καὶ ἡ κατάκτησις τῆς γῆς τῆς Ἑπαγγελίας. Τέλος ἐδοκίμασεν αὐτὴν ἐν τῇ θρησκείᾳ, ἡ ὁποία ἐπέτρεphen εἰς τὸ Ἰσραὴλ νᾶ ἐπικοινωνήσῃ μετὰ τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ ἐν τῇ ἀποδοχῇ πολυαριθμῶν ἀτομικῶν εὐεργεσιῶν καὶ ἐν τῷ μνημοσύνῳ τῶν μεγάλων σωτηριωδῶν ἔργων τῆς σωτηρίας αὐτοῦ. Δὲν ἀποκλείεται μάλιστα νᾶ ἀνῆλθεν ἐνίοτε ἡ σκέψις τοῦ Ἰσραὴλ εἰς τὸ ὕψος ἐνὸς συλλογισμοῦ ἐπὶ τοῦ προβλήματος τοῦ κακοῦ γενικῶς καὶ τοῦ τρόπου θεραπείας αὐτοῦ. Τότε παρηκολούθη τις τὸν σχηματισμὸν ἐνὸς ἐμβρύου φιλοσοφικῆς σκέψεως. Ὁ χρησμός ὁ ὅποιος περιέχεται εἰς τὴν Γέν., III, 15, ἀντιστοιχεῖ, κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν, εἰς τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς σωτηριολογίας, τὸ ὁποῖον ἐμπνέεται ἀπὸ σοφιολογικοῦ συλλογισμοῦ. Νομίζομεν ὅτι ὁ κ. MOWINC-

KEL ἀδίκως ἀφηγεῖ, σχεδόν τελείως, τό θέμα τοῦτο.

4. Ἐν ἑτερον ῥεῦμα ἰδεῶν, τό ὁποῖον, νομίζομεν, δέν ἀπολαμβάνει πλήρως τῆς ἐκτιμήσεως τῆς ὁποίας διακαιοῦται, συνίσταται ἐκ τῶν δοξασιῶν καί τῶν ἐλπίδων ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ JAHVE. Ἡ καταγωγή τῆς ἰδέας τοῦ JAHVE-βασιλέως ἐρευνᾶται. Ὁμοίως, ἐρευνᾶται ἡ καταγωγή τῶν φαλμῶν τῆς βασιλείας. Ὁφείλει τις νά ἀναρωτηθῇ, ἐάν ἡ θεολογία τοῦ JAHVE-βασιλέως δέν εἶναι προεξοριακή καί ἐάν δέν συνιστᾷ ἕν σαφές σωτηριολογικόν ῥεῦμα τοῦ ὁποίου ἡ ἐπιτυχία θά ἀυξηθῇ διαρκούσης τῆς ἐξορίας καί μετ' αὐτήν.

5. Ὁ βασιλικός μεσσιανισμός, μακράν τοῦ νά συνιστᾷ τό σημεῖον ἀναχωρήσεως τῆς ἐσχάτολογίας, δέν ὑπῆρξε εἰς μή παρένθεσις τις. Τό κῦρος τοῦ Δαυΐδ ἤλκυσε πρὸς αὐτόν καί τήν δυναστείαν αὐτοῦ τάς ἐλπίδας τοῦ λαοῦ διὰ τό μέλλον. Ἡ σωτηριολογική πίστις περιεβλήθη τοιουτοτρόπως πολιτικῇν τινα ὄψιν, ἡ ὁποία ἀπό ὠρισμένων ἀπόψεων ἐμείωσε τήν ἀξίαν αὐτῆς. Τό Ἰσραήλ ὥφειλε νά ἀκολουθήσῃ μίαν μακράν ὁδόν, ἵνα ἐλευθερωθῇ ἐκ τῶν πλαισίων ἐνός ἐθνικισμοῦ πολλάκις στενοῦ καί ἐμποτισμένου διὰ γηγένων ἀνησυχιῶν.

6. Εἰς μίαν πληρεστέραν μελέτην περὶ τῶν ἐλπίδων τοῦ Ἰσραήλ ἡ ἐξελόμεν ἀρχίσει ἀφιερῶν οὐκ ἔν πρῶτον τμήμα εἰς αὐτό τό ὁποῖον θά ὠνομάζομεν προμεσσιανικήν ἰσραηλιτικὴν σωτηριολογίαν. Τό δεύτερον τμήμα θά διεπραγματεύετο περὶ τοῦ ἱστορικοῦ βασιλικοῦ μεσσιανισμοῦ: ἡ βασιλεία, ξένη πρὸς τήν ἀρχικὴν συμφωνίαν, αὐτήν τήν τοῦ Σινᾶ, εἰσβάλλει αἰφνιδίως διὰ τῆς συνθήκης τήν ὁποίαν συνῆφεν ὁ Θεός πρὸς χάριν τοῦ Δαυΐδ. Τό τρίτον τμήμα θά συνεκέντρου τὰ διὰφορα προεξοριακά σωτηριολογικά ῥεῦματα. Ἡμεῖς θά διεχωρίζομεν αὐτὰ ὡς ἑξῆς:

α/ δοκίμιᾶ τινα

β/δ βασιλικός ἐσχατολογικός μεσσιανισμός: τὸ πρόσωπον ἑνὸς τελευταίου βασιλέως, ἰδεώδους ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, ἦτοι ὁ Μεσσίας τῶν ἐσχατολογικῶν χρόνων, διαμορφοῦται βαθμιαίως.

γ/ ὁ προφητικός μεσσιανισμός ὡς οὗτος ὑλοποιήθη ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ὑπηρέτου τοῦ JAHVE τοῦ δευτερο-Ἡσαΐου, "φιλολογικὴ ὑπόστασις, ἔγραφεν ὁ κ. CERFAUX, τοῦ δαυϊτικοῦ μεσσιανισμοῦ."

δ/ ὁ ὑπερφυσικός μεσσιανισμός ἔνθα συναντῶνται δύο προσδοκίαι καὶ παραστάσεις: αὕτη τοῦ JAHVE-βασιλέως καὶ αὕτη τοῦ δανιηλικοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐάν λάβωμεν τὸν ὅρον "μεσσίας" ἐν τῇ ἐτυμολογικῇ αὐτοῦ ἐννοίᾳ, θά ἴδωμεν ὅτι συμφωνεῖ οὗτος μέ τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν ῥημάτων τῶν ἰδεῶν τὰ ὅποια ἐμνημονεύσαμεν προηγουμένως. Πράγματι, ἐν τῷ Ἰσραήλ ὁ Κεχρισμένος ἦτο ὁ βασιλεύς, ἀλλ' ἐπίσης ὁ ἱερεὺς καὶ πιθανόν καὶ ὁ προφήτης.

7. Ὁ σὸν ἀφορᾷ τὰς συμφωνίας μετὰ τῶν προφητειῶν καὶ τῆς ἐκπληρώσεως αὐτῶν, πολλὰ κίς ἐτονίσσαμεν ὅτι δέν πρόκειται, δέν δύναται νά πρόκειται, περὶ τελείας τινος μαθηματικῆς ἐξισώσεως. Ἡ διαβεβαίωσις αὕτη δέν ὑπηγορεύθη ἐκ τῶν ἀναγκῶν τῆς ἀπολογητικῆς. Ἡ ἰδέα ἡ Κ.Δ. ἔχει συνείδησιν τοῦ ὅτι ὑπερέχει τῆς Π., τοῦ ὅτι "ἐκπληρῶνει" αὐτήν, τοῦ ὅτι πραγματοποιεῖ αὐτήν ἐν μιᾷ ὑψίστῃ ἐννοίᾳ, ἐννοίᾳ πλεον ἐκπνευματισμένην ἀπὸ τὸν ὅρον πληρῶ, τὸν ὅποιον ὁ Ἰδιος ὁ Κύριος ἐχρησιμοποίησεν, καὶ καλεῖ ἡμᾶς νά ὀνομάσωμεν πλήρην. Ὁ κ. M. δέν ἀρνεῖται τὴν ὀνομασίαν αὐτήν. Ἡ Π.Δ., ἐξ ἄλλου, δέν ἀντιλέγει ἐπ' αὐτοῦ ἀντιθέτως ἀφῆνει νά προβλεφθῇ ἡ ἔννοια αὕτη, τὴν προλαμβάνει κατὰ τινα τρόπον. Ὡς ὀρθῶς ἔδειξεν ὁ καθηγητῆς κ. VAN DER PLOEG, οἱ προφῆται, διὰ τῆς ποιητικῆς χροιάς τὴν ὁποίαν ἔδωσαν εἰς τὰ ὄραματα αὐτῶν καὶ διὰ τῶν ἐπαναλαμβανομένων διακηρύξεων αὐτῶν ἐν σχέσει πρὸς τὸν μυστηριώδη καὶ ὑπέροχον χαρακτήρα τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς θείας Αὐτοῦ προνοίας, παρεχώρησαν αὐτοῖς οἱ ἴδιοι ἐν ταῖς προφητείαις μίαν εὐρεῖαν περιοχὴν εἰς τὸ ἄγνωστον, περιοχὴν ἡ ὅποια θά συμπληρωθῇ βραδύτερον ὑπὸ τῆς πληρότητος τῆς ἀποκαλύψεως. Ἐν ἄλλοις λόγοις, αὐτοῖς οἱ ἴδιοι ἀνέμενον νά μὴν ἴδωσι ἐκπληρουμένας τὰς προφητείας

αὐτῶν, εἰ μὴ ὑπὸ μίαν ἔννοιαν πλήρην. Μακράν λοιπὸν ἀπὸ τοῦ νὰ παρερμηνεύσω-
μεν τὴν σημασίαν τῆς Π.Δ., ἡ τελευταία αὐτὴ σημασία εἶναι ἡ ὑπὸ τῆς θείας
προνοίας πλήρωσις αὐτῆς, τὴν ὁποίαν οἱ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ ἀνέμενον καὶ τὴν
ὁποίαν πιθανόν, εἰς τὸ ἀποκορύφωμα τῆς προφητικῆς αὐτῶν ἐμπνεύσεως, εἶχον
ἐνίοτε διαβλέπει. Ἱστορικῶς ἡ πλήρης σημασία ἐξάγεται ἐκ τῆς παραθέσεως εἰς
μίαν ἐκτεταμένην μελέτην πάντων τῶν θεοπνεύστων κειμένων, καὶ ἡ ὁποία θὰ ὑ-
παγορεύεται ὑπὸ τῆς ἐνότητος τῆς ἀποκαλύψεως. Ἡ παράθεσις αὕτη ἐπιτρέπει,
νὰ ἴδωμεν διερχόμενοι τὴν Π.Δ., ὅτι ὑπάρχει μία ἐμφανὲς συνέχεια, εἰς στα-
θερὸς προσανατολισμὸς πρὸς τὸ τελικὸν σημεῖον, μία προοδευτικὴ πορεία πρὸς
ἐν φῶς τοῦ αὐτοῦ εἵδους, πάντοτε ὅμως ἀποβαίνοντος ἐκθαμβωτικωτέρου. Ἐκεῖ-
θεν τὸ νὰ συμπεραίνωμεν, ὅτι εἰς τὰ ἀρχαιότερα κείμενα ὑπάρχουσιν ὡς αὐτοδυ-
νάμεις, μιᾶς μεταγενεστέρως ἐξελιξέως, κλήσεις διὰ μίαν ὑπεραξίαν, δέν εἶναι
εἰ μὴ τὸ πρῶτον βῆμα. Πιθανόν νὰ ὑποπτευθῇ τις, ὅτι, ἥδη ἀπ' ἀρχῆς, ἡ θεία
Πρόνοια, ἡ Θεοπνευστία τῶν Ἀγ. Γραφῶν, αὕτη ἡ ὁποία προφθάνει τὸ πᾶν ἀπὸ
τῆς ἀρχῆς ἕως τοῦ τέλους: A FINE USQUE AD FINEM FORTITER /Σοφ. Σολ., III, I/,
ὠδήγησε τοὺς ἀγιογράφους νὰ διατυπώσωσι τὰς προβλέψεις αὐτῶν εἰς τρόπον ὥστε
νὰ εἶναι κατάλληλοι, νὰ συμβιβασθῶσι πρὸς τὴν πραγματικότητα, ἡ ὁποία ἐξεπλή-
ρωσεν αὐτάς καὶ μάλιστα κατέστησεν ἱκανὰς νὰ δύνανται, ἥδη ἀπὸ τὴν ἀρχὴν, νὰ
μεταφέρωσι, δι' ἐνὸς ἀτελεστάτου ἀναμφιβόλως τρόπου, τὴν ἀκατάληπτον θείαν
βουλὴν, κεκλημένην νὰ ἀποκαλυφθῇ βραδύτερον ἐν ὅλῃ τῇ πληρότητι αὐτῆς.

8. Τὰ διάφορα ἄρθρα τὰ ὁποῖα εἶναι συγκεντρωμένα εἰς τὴν ἐργασίαν
αὐτὴν, ἐπιδιώκωσι τὴν προετοιμασίαν τῆς μελέτης, τὴν ὁποίαν ὀνειρεύομεθα καὶ
τὴν συμπλήρωσιν τῶν κενῶν τοῦ μεγάλου ἔργου τοῦ Νορβηγοῦ καθηγητοῦ.

Ἐἴθε τὸ ἔργον τοῦ κ. MOWINCKEL νὰ παροτρύνῃ τοὺς ἐρμηνευτὰς καὶ νὰ χα-
ρίσῃ εἰς ἡμᾶς νέας τινὰς συνεισφορὰς εἰς τὴν πραγματικῶς κεφαλαιώδη καὶ συναρ-
μοστικὴ μελέτη τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ μεσσιανισμοῦ.

J. COPPENS

καθηγητῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς LOUVAIN

Η ΠΡΟΦΗΤΕΙΑ ΤΟΥ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

Μεταξύ τῶν προφητικῶν χωρίων τῆς Π.Δ. τὰ ὅποια ἡ χριστιανικὴ παράδοσις ἀρέσκεται νὰ βλέπῃ ἐκπληρούμενα ἐν τῷ Μεσσίᾳ καὶ τῷ Χριστῷ, ἡ προφητεία τοῦ Ἑσαΐου, VII, 14-17, κατέχει μίαν ἐξέχουσαν θέσιν.¹ Ἡ μεσσιανικὴ καὶ χριστολογικὴ ἐρμηνεία ἀνάγεται τοῦλάχιστον ἕως τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Ματθαίου. Δέν πρέπει βεβαίως νὰ ὑπερτονίσωμεν τὴν σπουδαιότητα ἐκ τῆς χρήσεως τῆς προφητείας ὑπὸ τοῦ πρώτου εὐαγγελιστοῦ. Οὗτος ἐπιθυμεῖ νὰ ἀναφέρῃ εὐθέως καὶ κατὰ πρῶτον τὰ γεγονότα τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ. Γνώστης, ἄλλοθεν, τῆς ἐλληνικῆς ἀποδόσεως τοῦ κειμένου τοῦ Ἑσαΐου, εἶναι εὐτυχές νὰ σημειώσω ὅτι, ἐν τῇ συλλήψει τοῦ Ἰησοῦ, ἐξεπληρώθη τὸ θαῦμα τῆς παρθενογενέσεως, κεκηρυγμένον διὰ τῆς ἐλληνικῆς ἀποδόσεως τῆς προφητείας. Ὁ Ματθαῖος δέν ἀσχολεῖται εἰ μὴ μέ ἐν μόνον στοιχεῖον τῆς προφητείας. Οὗτος ἂν καὶ σημειώσῃ τὸ ὄνομα τοῦ παιδίου, δέν περιπλέκεται ἐξ αὐτοῦ. Συνεχίζων τὴν ἀφήγησιν αὐτοῦ, προσθέτει, χωρίς νὰ δεικνύῃ τὴν παραμικρὰν ἀπορίαν, ὅτι ὁ υἱὸς τῆς Μαρίας ὠνομάσθη Ἰησοῦς καὶ ὄχι Ἑμμανουήλ. Οἱ μεταγενέστεροι χριστιανοὶ σχολιασταὶ προσεπάθησαν νὰ χαράξωσι μίαν πληρεστέραν παράλληλον μεταξὺ τοῦ κειμένου τοῦ Ἑσαΐου καὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ. Ἐξ ἄλλου ἡρμήνευσαν οὗτοι τὸν παραλληλισμὸν οὐχὶ ὡς τυχαίαν τινα συνάντησιν ἀλλ' ὡς μίαν ἡθελημένην ὑπὸ τῆς θείας Προνοίας σχέσιν, μίαν σχέσιν τοιαύτην ὥστε τὸ κείμενον τοῦ προφήτου ἐμφανίζεται ὡς μία πρόρρησις ἄμεσος, ῥητὴ, κατηγορηματικὴ τῆς θαυμαστῆς συλλήψεως καὶ γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος Ἰησοῦ.

Ἀρὰ γε ἔχομεν τὸ δικαίωμα καὶ τὸ καθήκον νὰ τηρήσωμεν τὴν μεσσιανικὴν καὶ Χριστολογικὴν ἐπίσης ἐξήγησιν; Αἱ γνώμαι τῶν ἀνεξαρτήτων καὶ διαμαρτυρομένων ἐρμηνευτῶν διχάζονται. Λίαν προσφάτως ἐσημειώθησαν ἀντιθέσεις ἐν τῇ ὁμοθυμίᾳ τῶν καθολικῶν ἐξηγητῶν. Ἄς ἐξετάσωμεν λοιπὸν εἰλικρινῶς τὰς δυσκολίας. Ἐν ἄρθρον τοῦ κ. J.J. STAMM, καθηγητοῦ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Βέρνης,

1. Παρατίθεται ἐνταῦθα ἐν ὑποσημειώσει ἐκτεταμένη βιβλιογραφία.

ὁ ὁποῖος ἀρνεῖται τὴν κατὰ γράμμα διπλῇ σημασίαν μεσσιανικὴν καὶ χριστολογικὴν, καλεῖ ἡμᾶς ἰδιαιτέρως καὶ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ τοῦτο ὡς πλαίσιον εἰς τὴν ἔρευναν ἡμῶν.

I

Τὸ παιδίον Ἐμμανουήλ δὲν εἶναι τὸ μόνον, περὶ τοῦ ὁποῖου κάμνωσι μνεῖαν τὰ πρῶτα κεφάλαια τοῦ βιβλίου τοῦ Ἡσαΐου. Ταῦτα ἀναφέρωσι εἰσέτι δύο τούλαχιστον υἱοὺς τοῦ ρποφήτου, καθὼς ἐπίσης ἐν τῷ XI κεφ. τὴν γέννησιν ἑνὸς παιδίου κεκλημένου νὰ καταστῇ, ὡς φαίνεται, ὁ ἰδεώδης βασιλεὺς τοῦ μέλλοντος. Ὑπὸ τὸ φῶς τῶν παραλλήλων αὐτῶν, παρατηρεῖ ὁ κ. J.J. STAMM, παραλλήλων αἱ ὁποῖαι συστοῦσι τὸ μεμακρυσμένον σχετικὸν κείμενον τῆς προφητείας τοῦ Ἐμμανουήλ, ἀρμόζει νὰ ἐρευνήσωμεν τὴν ἔννοιαν καὶ νὰ καθορίσωμεν τὴν σπουδαιότητα αὐτῆς.

Ἐν τῇ ἀρχῇ τὰ ἐν λόγῳ κεφάλαια, δι' ἑνὸς ἀκριβεστεροῦ τρόπου, ἀναφέρουσι τὴν πλησίον τοῦ προφήτου παρουσίαν ἑνὸς υἱοῦ: SHE'AR FASHUB /VII, 3/ ὁ ὁποῖος φέρει ἓν συμβολικὸν ὄνομα καὶ τοῦ ὁποῖου, ἐπομένως, ἡ γέννησις ὑπῆρξε καὶ αὐτὴ ἓν σημεῖον. Ἀκολουθῶς τὰ κεφάλαια ταῦτα σημειοῦσι τὴν γέννησιν ἑνὸς δευτέρου παιδίου: MAHER-SHALAL-HASH-AZ /VIII, 3/, εἰσαγομένου ἐπεξηγηματικῶς ἐν τῇ διηγήσει ὡς ἑνὸς οἰωνοῦ τοῦ μέλλοντος. Ἐξ ἄλλου, ἐὰν ἐκκινήσωμεν ἐκ τοῦ IX κεφαλ., τὸ πρῶτον μέρος τοῦ Ἡσαΐου φαίνεται ὅτι διαβλέπει τὴν γέννησιν ἑνὸς συγκεκριμένου παιδίου, τοῦ ὁποῖου ὁ προφήτης, ὡς βλέπομεν, δὲν διεκδικεῖ τὴν πατρότητα. Τοῦτο εἶναι ἓν θαυμαστὸν παιδίον, κεκοσμημένον διὰ τῶν ἰδιοτήτων καὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ ἰδεώδους βασιλέως τοῦ μέλλοντος, ἐν ἄλλοις λόγοις εἶναι ἓν παιδίον διὰ τὸ ὁποῖον δύναται τις νὰ διερωτηθῇ μήπως δὲν εἶναι ὁ Βασιλεὺς ἢ ὁ κατ' ἐξοχὴν Κεχρισμένος, ἥτοι αὐτὸς τὸν ὁποῖον ἡ μεταγενεστέρα παράδοσις θά ὀνομάσῃ: ὁ Μεσσίας. Τὸ μεσσιανικὸν τοῦτο παιδίον διαφαίνεται εἰς τὸν Ἡσ., IX, 5-6, ^{καὶ XI, 1-5.} εἶναι δύσκολον νὰ ἀμφισβητήσωμεν ὅτι τὸ χρῶμα τῶν χωρίων δὲν προκαλεῖ εἰς σκέψεις περὶ μεσσιανικῶν ὁραμάτων. Τὸ θέμα τὸ ὁποῖον παραμένει ἀνοικτὸν - θὰ τὸ συζητήσωμεν ἄλλαχοῦ, - εἶναι τοῦτο, ἥτοι τὸ νὰ γνωρίσωμεν ἐὰν τὸ παιδίον, περιγραφέν διὰ μεσσιανικῶν χρωμάτων πρέπει νὰ ταυτισθῇ μὲ τὸ ἓν ἐκ τῶν παιδίων τοῦ βασιλέως ACHAZ, ἔστω τοῦ EZECHIAS, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ὁ Ἡσαΐας ἐτοποθετεῖ τὴν ἐλπίδα τοῦ ἔθνους, ἢ ἐὰν εἶναι ἀληθῶς καὶ ἀποκλειστικῶς ὡς διεῖδεν αὐτό ὁ προ-

φήτης εἰς ἓνα μεμακρυσμένον ὀρίζοντα, ἦτοι ὁ ἰδεώδης βασιλεὺς, ὁ ὀριστικός /ὁ τελικός/ βασιλεὺς τοῦ ἐσχατολογικοῦ μέλλοντος.

Ἐπομένως τὸ παιδίον Ἑμμανουήλ τοποθετεῖται κατὰ τινα τρόπον μεταξὺ τῶν παιδίων τοῦ προφήτου καὶ τοῦ ἰδεώδους μεσσιανικοῦ παιδίου τοῦ μέλλοντος. Ὑπὸ τοὺς ὅρους αὐτοὺς, τὸ ὅλον κριτικὸν πρόβλημα συνίσταται εἰς τὴν σύγκρισιν τοῦ Ἑμμανουήλ πρὸς τὰ παιδία αὐτά. Θὰ ἐρευνήσωμεν ἐὰν τὰ χαρακτηριστικά τοῦ Ἑμμανουήλ φέρωσιν αὐτόν πλησίον τῶν υἱῶν τοῦ προφήτου μέχρι τοῦ σημείου νὰ κατατάσσωσιν αὐτόν μετὰξὺ τούτων ἢ ἐὰν ὑπενθυμίζωσι μᾶλλον τὸ πρόσωπον τοῦ παιδίου-μεσσίου.

Διὰ τὸν καθηγητὴν τῆς Βέρνης, ἡ σύγκρισις διαλύει πᾶσαν ἀμφιβολίαν: τὸ παιδίον Ἑμμανουήλ καὶ τὸ μεσσιανικὸν παιδίον οὐδέν τὸ κοινὸν ἔχουσιν. Τὸ μεσσιανικὸν παιδίον διαγράφεται εἰς ἓναν ὀρίζοντα θριάμβου καὶ εἰρήνης, ἔνθα δέν γίνεται πλέον λόγος περὶ Συρίων. Ἐὰν μνημονεύεται ἡ Ἀσσυρία, τοῦτο γίνεται ἵνα σημειωθῶσιν οὐχὶ πλέον οἱ κατακτητικοὶ πόλεμοι αὐτῆς, ἀλλ' ἡ ἐπικειμένη αὐτῆς τιμωρία. Ἡ γέννησις τοῦ παιδίου εἶναι πράγματι, ἡ εὐκαιρία μιᾶς ὁλοκληρωτικῆς χαρᾶς· αὕτη δέν συνοδεύεται ὑπὸ οὐδεμιᾶς ταραχῆς, ὑπὸ οὐδεμιᾶς συμφορᾶς· αὕτη ἐγκαινιάζει μίαν περίοδον παγκοσμίου εἰρήνης. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἐλλείπουσι ἐκ τῶν κειμένων τῶν ἀφορώντων τὸν Ἑμμανουήλ. Ἐὰν διὰ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ἑμμανουήλ διαφαίνεται μία στροφή εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἰούδα, στροφή ἐγγίζουσα τὴν σωτηρίαν, εἶναι ἀναμφισβήτητον, ὅτι ἡ τελικὴ ἀπελευθέρωσις εἶναι ἐγγύς. Ἡ γέννησις τοῦ Ἑμμανουήλ τοποθετεῖται εἰς τὸ κέντρον τῶν συριακῶν καὶ ἀσσυριακῶν ἀπειλῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ ἴδιος θὰ ὑποστῇ τὰς συνεπείας τοῦλάχιστον μερικῶς. Ἐν ἄλλοις λόγοις, ἡ εἰρήνη εἶναι ἀπομεμακρυσμένη· ὁ πόλεμος, ἡ ἀβεβαιότης, αἱ καταστροφαί, ὁ λοιμὸς περιβάλλουσι τὸ λυκνὸν τοῦ νεογεννήτου. Ἐν συνόψει, ἓν ἱστορικὸν κλῆμα τελείως διάφορον, δέν ἐπιτρέπει εἰς ἡμᾶς νὰ συσχετίσωμεν τὸν Ἑμμανουήλ μετὰ τὸ παιδίον-Μεσσίαν.

Ἀντιθέτως ὁ Ἑμμανουήλ ἐμφανίζεται εἰς τὸ αὐτὸ σχεδὸν φιλολογικὸν καὶ ἱστορικὸν σχετικὸν κείμενον ἔνθα ἐμφανίζονται καὶ τὰ δύο τέκνα τοῦ προφήτου. Πράγματι, ὅπως αὐτὰ, λαμβάνει ἓν συμβολικὸν ὄνομα· ὅπως αὐτὰ, ἀναγγέλει ἐπικειμένας συμφοράς· ὅπως αὐτὰ ἔνεκα τοῦ ὀνόματος τὸ ὁποῖον λαμβάνει καὶ τὸ ὁποῖον φέρει καθίσταται ἓν σημεῖον διὰ τὸν λαόν τοῦ Ἰούδα· τέλος, ὅπως αὐ-

τά εἶναι μία ἐγγύησις σωτηρίας, ὅμως πολύ μακράν εὐρισκομένης.

"Ας μὴ προβάλλῃ τις ὡς ἀντίρρησην τὰ χωρία VIII, 10 καὶ VIII, 8β. Τὸ πρῶτον χωρίον δέν περιέχει εἰ μὴ μίαν ἐπικλήσιν ὑπενθυμίζουσαν τὸ ὄνομα τοῦ παιδίου Ἐμμανουήλ. Τὸ δεύτερον χωρίον θά ᾔτο πλέον ἀποδεικτικόν, ἐάν ἀληθῶς ἐνεφανίζετο ἐν αὐτῷ ὁ Ἐμμανουήλ ὡς ὁ Κύριος τῆς γῆς τοῦ Ἰσραήλ. Ἀλλ' ἡ αὐθεντία τοῦ παρόντος ἡμιστιχίου εἶναι ἀμφίβολου. Καὶ ἐάν ἀκόμη παραδεχθῶμεν αὐτό, τὸ κράτος τοῦ Ἰσραήλ χαρακτηρίζεται ἐνταῦθα "γῆ τοῦ Ἐμμανουήλ" οὐχί ἐν σχέσει μὲ τὴν κυριαρχίαν τὴν ὁποῖαν οὗτος θά ἐξήσκει ἐπ' αὐτῆς, ἀλλ' ἀπλῶς ἐπειδὴ εἶναι ἡ γῆ τῆς καταγωγῆς αὐτοῦ, ἡ πατρίς αὐτοῦ.

II

Τὰ ἀποδεικτικά στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα παρηκολουθήσαμεν ἀνωτέρω, δέν θά ᾔσαν ἀποτελεσματικά ἐάν ὁ συγγραφεὺς αὐτῶν ~~συγχρόνως~~ ^{εὐχρόνως} δέν ἐπεμελεῖτο τῆς ἀναίρεσως τῶν κλασσικῶν ἀντιρρήσεων τὰς ὁποίας δέν παύουσι νὰ προβάλλωσι εἰς τὴν ἄρνησιν τῆς κατὰ γράμμα μεσσιανικῆς σημασίας τοῦ Ἡσ., VII, 14-17. "Ας, ἴδωμεν λοιπὸν κατὰ ποῖον τρόπον προσπαθεῖ νὰ ἀπαντήσῃ ἐπὶ τῶν ἀντιρρήσεων αὐτῶν.

Τὸ ὄνομα Ἐμμανουήλ, -οὕτω τίθεται μία πρώτη παρατήρησις, - εἶναι τελείως διὰ φ ὁ ρ ο ν αὐτοῦ τῶν παίδων τοῦ Ἡσ αἰ' ο υ. Τοῦτο εἶναι ὑπέροχον· ὁ συγγραφεὺς ἐπικαλεῖται ἤδη τὰ προνόμια τὰ ὁποῖα εἰς τὰ κεφ. IX καὶ XI ὁ Ἡσαΐας ἀποδίδει εἰς τὸ παιδίον-μεσσίαν. — Ὁ κ. STAMM ἵνα διευκρινίσῃ τὸ γεγονὸς τοῦτο, ἀναφέρει τὰ ὑπὸ τοῦ κ. NOTH συγκεντρωμένα χωρία ἐν τῇ μελέτῃ αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἐβραϊκῶν κυρίων ὀνομάτων. Ἐκ τούτων συνάγει οὗτος, ὅτι ὁ Ἡσαΐας πιθανόν νὰ ἔδωκεν εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸ ὄνομα Ἐμμανουήλ χωρὶς νὰ κοσμήσῃ αὐτὸ ὑποχρεωτικῶς διὰ μεσσιανικῶν ἰδιοτήτων. Τέλος, διὰ νὰ ἀντικρούσωμεν τὴν μεσσιανικὴν σημασίαν τοῦ ὀνόματος, δυνάμεθα, ὅπως ὑποθετικῶς, νὰ ἀναφερθῶμεν εἰς μίαν παρατήρησιν τοῦ κ. MOWINKEL. Κατὰ τὸν νορβηγὸν ἐπιστήμονα, Ἐμμανουήλ /IMMANU'EL/, ὅπως ἀκριβῶς ^{το} ὡς σ α ν ἄ /HOST'AN-A/, θά ἠδύνατο ἀπλῶς καὶ μόνον μία παλαιὰ λειτουργικὴ ἐπικλήσις. — Ἀς ὁμολογήσωμεν ὅτι ἀμφότεραι αἱ ἐξηγήσεις δέν ἀποδίδουσι ἀπολύτως τὸ ὄνομα, ὡς τοῦτο τίθεται εἰς τὸ VIII, 8-10. Ὁ Ἐμμανουήλ εἶναι ἓν πρόσωπον τὸ ὁποῖον καλεῖται νὰ ἀποβῇ τὸ κέντρον τῆς ἐν τῷ JAHVE συνενώσεως

τῶν πιστῶν. Τό ὄνομα αὐτοῦ ἐκφράζει τόν ῥόλον τοῦτον. Ὁ ῥόλος οὗτος ἀρμόζει εἰς τόν ἰδεώδη βασιλέα καί οὐχί εἰς τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἡσαΐου.

Ὁ ὅρος 'ALMĀH τὸν ὁποῖον χρησιμοποιεῖ ὁ προφήτης διὰ νά ὀρίσῃ τήν μητέρα δέν εἶναι τόσον συνήθης, θά ἐλέγομεν ἀδιστάκτως ἀσυνήθης. Ἐπὶ τούτου ὁ κ. STAMM διαχωρίζει ὡς ἑξῆς τὰ συμπεράσματα, τὰ ὁποῖα προτίθεται τις νά ἐξαγάγῃ ἐκ τῆς χρήσεως τῆς λέξεως: 1/ ἡ ἔννοια "παρθένος" δέν ἐπιβάλλεται· 2/ ἐάν πρέπη νά ἀναγνωρίσωμεν εἰς τόν ὅρον ἕναν ἀσυνήθη χαρακτῆρα, καί θρησκευτικόν ἴσως ἀκόμη ἢ τοῦλάχιστον, μυθικο-θρησκευτικόν τό λεξιλόγιον ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Ἡσαΐας συνέταξε τό λόγιον εἰς τό φιλολογικόν εἶδος τῶν χρησμῶν ἀναγγέλλων εἰς μίαν στείραν γυναῖκα τήν γέννησιν ἑνός παιδίου. "Ἀς ἀποδεχθῶμεν ὅτι 'ALMĀH δέν ἐννοεῖ ἀποκλειστικῶς μίαν παρθένον" ἃς δεχθῶμεν, ὅτι τό φιλολογικόν εἶδος τῶν χρησμῶν πιθανόν νά ὑπεγόρευσε τήν λέξιν· παραμένει δύσκολον νά παραδεχθῶμεν, ὅτι ὁ προφήτης ἐχρησιμοποίησε τόν ὅρον, ἵνα προσδιορίσῃ τήν σύζυγον αὐτοῦ, ἡ ὁποία δέν ἦτο οὔτε μία "κόρη" οὔτε μία στείρα γυνή. "Κανονικῶς, — ἡ παρατήρησις εἶναι τοῦ ἰδίου, τοῦ κ. STAMM —, ὁ σύζυγος ὥφειλε νά εἴπῃ /ἐνώπιον τοῦ βασιλέως/: ἡ σύζυγός μου, 'ISTI. Κατ' αὐτόν τόν τρόπον δύναται νά ἐκφρασθῇ εἰς ὑποτελῆς ὁμιλῶν πρὸς τόν ἀνώτερον αὐτοῦ." Τέλος, ἐάν ὁ Ἡσαΐας ἤθελε, νά ὁμιλήσῃ δι' ἰδιαιτέρων ὁρων περὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ, θά ὠνόμαζε πιθανώτατα αὐτήν ἐνταῦθα ὡς καί εἰς τό VII, 3, NE-BIYYAH, ἡ προφήτις.

Ἑτέρα δυσκολία. Ἐάν ἐπρόκειτο περὶ ἑνός υἱοῦ τοῦ Ἡσαΐου, διατί ὁ προφήτης νά μὴ ἔδιδεν ὁ ἴδιος τό ὄνομα εἰς τό παιδίον; Αὐτός εἶναι ὁ ὁποῖος ἐπιβάλλει τό ὄνομα εἰς τίς ἄλλες περιπτώσεις. Ὁ κ. STAMM δέχεται ὅτι ἀπὸ τοῦ θου αἰ. πιθανόν καί ἀρχαιότερον ἤδη ὁ πατήρ κατὰ τὰ ἔθιμα εἶχε τό δικαίωμα ἵνα ὀνομάζῃ τὰ τέκνα αὐτοῦ. Διατί, ἐξαιρετικῶς ἐνταῦθα, νά ἐπανέλθωμεν, ὡς διτείνεται ὁ συγγραφεὺς εἰς τό παλαιόν ἔθιμον;

Ἐπειτα κατὰ ποῖον τρόπον νά ἐξηγήσωμεν τήν πρόβλεψιν τοῦ γένους; Ἀπαντοῦσι τινες εἰς ἡμᾶς, ὅτι ἕν ἐκ τῶν σταθερῶν χαρακτηριστικῶν τῶν χρησμῶν διὰ στείρας γυναίκας, εἶναι συγκεκριμένως ἡ ἀναγγελία τῆς γεννήσεως ἑνός υἱοῦ. Ἐστῶ, ἀλλά δέν βλέπομεν κατὰ ποῖον τρόπον ἡ προσφυγή εἰς ἕν φιλολογικόν εἶδος δύναται νά ἐπιδράσῃ ἐπὶ τοῦ καθορισμοῦ τοῦ εἴδους τοῦ μέλλοντος

νά γεννηθῇ παιδίον, χωρίς βεβαίως νά ὑπολογίσωμεν ὅτι δέν εὐρισκόμεθα ἐνώπιον μιᾶς στείρας γυναικός. Ὁ κύριος STAMM παρακάμπτει τήν δυσκολίαν, ἀποδεχόμενος εἰς τήν περίπτωσιν τοῦ προφήτου ἕν ὑπερφυσικόν χάρισμα δευτερευούσης σημασίας. Ἐστω, ἀλλά, ὑπό τὰς συνθήκας ταύτας, διατί ὁ προφήτης, ἐνῶ ἦτο προικισμένος δι' ὑπερφυσικῶν ἐκλάμψεων, δέν ἠδυνήθη τόν ὀρίζοντα τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, ἵνα ῥίψῃ τό βλέμμα αὐτοῦ ἕως τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεσσίου;

Τέλος, εἰάν τό ὑποσχεθέν εἰς τόν "Αχαζ σημεῖον δέν συνίσταται ἐκ τῆς γεννήσεως, ^{οὐδέ καί ἐν τῇ περιόδῳ τῆς γεννήσεως,} ἀλλ' ἀποκλειστικῶς ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ δοθέντος εἰς τό παιδίον, δέν ἐξηγεῖται ἀρκούντως ὁ ἐπίσημος τρόπος διὰ τοῦ ὁποίου εἰσάγεται τό σημεῖον. Ἡ ἐπισημότης αὕτη ἀφίσταται τελείως τῆς ἐμφανίσεως τῶν παιδίων τοῦ προφήτου καί τῆς ἀνακοινώσεως τῶν συμβολικῶν ὀνομάτων αὐτῶν. Διατί ἡ διαφορά αὕτη; Διότι τό παιδίον Ἐμμανουήλ δέν πρέπει νά λογίζεται μεταξύ τῶν παιδίων τοῦ Ἡσαΐου καί διότι εἰς τό σχετικόν κείμενον ἐμφανίζεται ὡς τό παιδίον-μεσσίας.

Ἐν σύνόψει, ὁ κ. STAMM δέν ἐπιτυχάνει νά δικαιολογήσῃ τὰς ἀληθῶς ἐξαιρετικὰς μορφάς καί περιστάσεις αἱ ὁποῖαι περιβάλλουσι τήν γέννησιν τοῦ Ἐμμανουήλ καί χαρακτηρίζουσι τήν ἐπίσημον ἀγγελίαν τῆς ἐλεύσεώς του. Ἐάν εἰς μίαν διάλεξιν τῶν γερμανικῶν JOURNÉES ORIENTALISTES /ἀνατολικῶν ἡμερίδων/ τῆς Βόννης, τόν Ἰούλιον τοῦ 1952, ὁ καθηγητής τῆς Βέρνης ἠδυνήθη νά ἀμφισβητήσῃ ὅτι τὰ μυθολογικά κείμενα τῆς RAS SHAMRA προσφέρουσι μίαν τελείαν ἀναλογίαν, δέν ἠδυνήθη νά ἀρνηθῇ τήν παρουσίαν μιᾶς σειρᾶς περιέργων συμπτώσεων. Πλεῖστοι τῶν συγγραφέων θά ἴδωσι ἐν αὐτοῖς οὐχί βεβαίως μίαν πραγματικὴν ἀποδείξιν τοῦ ἀσυνήθους χαρακτῆρος τῆς εἰς τό Ἡσ., VII, 14 διαφαινομένης γεννήσεως, ἀλλά, τοῦλάχιστον μίαν διαβεβαίωσιν τοῦ χαρακτῆρος τούτου. Δέν ἀρκεῖ νά λέγωμεν, ἵνα παραμερίσωμεν τήν προσφυγὴν εἰς τὰ οὐγκαρυτικά κείμενα, ὅτι τό χρησμικόν εἶδος τοῦ Ἡσαΐου, VII, 14-17, ἀποκλείει αὐτὴν τήν κατηγορίαν τῶν ἀποδείξεων. Ἀναμφιβόλως, οἱ ὑπό τοῦ κ. HUMBERT μελετηθέντες παράλληλοι βιβλικοὶ χρησμοὶ ἀναφέρονται μερικῶς εἰς γεννήσεις τῶν ὁποίων ἠξιώθησαν αἱ στεῖραι γυναῖκες. Ἐν τούτοις οἱ χρησμοὶ δέν ἐπιμέλουν εἰς αὐτὴν ταύτην τήν στεῖρητητα. Τό βάρος τίθεται ἐπὶ τοῦ ἀσυνήθους χαρακτῆρος τῆς γεννήσεως. Ἐπομένως, τὰ παράλληλα, τὰ ὁποῖα θά εἰσαγάγῃ εἰς τήν συζήτησιν, δέν ἔπεται ὅτι ἀφο-

ροῦσι πάντοτε καί ἀποκλειστικῶς στείρας γυναῖκας. Τό χρησμικόν ὕφος ἐπίσης δικαιώνεται, θά ἐλέγομεν δικαιώνεται πολύ περισσότερον, ὅταν γίγνεται λόγος εἰς τό κείμενον ἢ εἰς τὰ παράλληλα περί τινος παρθενογενέσεως.

III

Οἰαδήποτε καί ἂν εἶναι ἡ ἀξία τῶν θεωριῶν αὐτῶν, δέν δύνανται αὗται νά θεωρηθῶσι ὀρθαί, εἰ μή ἐν τῷ μέτρῳ ἐν τῷ ὁποίῳ ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀναίρεσις τῆς ὀρθότητος τοῦ πρωτεύοντος ἐπιχειρήματος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζεται ὁ ἐλβετός καθηγητής. Ἐπομένως τί νά σκεφθῇ τις ἐκ τῆς ὑποθετικῆς ἀντιθέσεως μεταξὺ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ἑρμανουήλ καί τῆς τοῦ παιδίου-μεσσίου; Ἡ ἀντίθεσις αὕτη, κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν, δέν ὑπάρχει, ἐκτός ἐάν τονίσῃ τις ἐνιαχοῦ χαρακτηριστικά τινα μόλις ὑπογεγραμμισμένα ὑπὸ τοῦ προφήτου. Ἀντιθέτως τὰ δευτερεύοντα αὐτά χαρακτηριστικά ἐναρμονίζονται ἀρκούντως, ἀφ' ἧς στιγμῆς παραδεχόμεθα ἐν τοῖς μεσσιανικοῖς χρησμοῖς τοῦ Ἡσαΐου τὴν πρόδοον τὴν ὁποίαν ὁ Ἰδιος ὁ κ. STAMM σημειοῖ.

Αἱ τρεῖς ὑποσχέσεις τῶν κεφαλαίων VII, IX καί XI, σχηματίζουν ἐν εἴδους τριπτύχου. Τό πρῶτον μέρος παρουσιάζει τὴν προηγουμένην τῆς γεννήσεως τοῦ Μεσσίου ἐποχὴν /VII/, τό δεύτερον ὑπενθυμίζει τό ὄραμα τοῦ Μεσσίου μετὰ τὴν γέννησιν αὐτοῦ /IX/, τέλος δέ ἔρχεται ἡ εἰκὼν τοῦ Μεσσίου ὡς ἄρχοντος /XI/. Ἐν τῇ ἀκολουθείᾳ ταύτῃ τῶν ὁραμάτων, ἡ μήτηρ τοῦ Μεσσίου, ἡ μήτηρ τοῦ μέλλοντος Σωτῆρος, ἔχει τὴν κεκαθωρισμένην θέσιν αὐτῆς ὡς συνάγεται ἐκ τοῦ τόσον σαφοῦς παραλλήλου τοῦ Μ ι χ α ῖ ο υ, V, 2. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἔνεκα τοῦ Μεσσίου ὁ συντάκτης τοῦ βιβλίου τοῦ Ἡσαΐου κατενόησε τὸν χρησμόν VII, 14-17, ἥτοι τὸν συγγραφέα τοῦ Ἡσαΐου VIII, 8 ἐξ. Ὁ κ. STAMM δέν παραβλέπει τὴν γνώμην ἡ ὁποία εὐρίσκει εἰς τό ἡμιστίχιον αὐτό μεταγενεστέραν τινα προσθήκην, διότι, λέγει οὗτος, ἡ ὑπάρχουσα εἰκὼν διακόπτει τὴν ἐνότητα τοῦ σχετικοῦ κειμένου. Ἔστω. Ὅλως ὑποθετικῶς εὐρισκόμεθα ἐνώπιον τῆς παλαιότερας ἐξηγήσεως, καί αὕτη εἶναι μεσσιανική.

Καί ἀπὸ ἄλλης πλευρᾶς πολλά δεδομένα ἐμποδίζουν ἡμᾶς νά συσχετίσωμεν

τὴν γέννησιν τοῦ Ἑμμανουήλ μετὰ τὴν τῶν τέκνων τοῦ Ἡσαΐου. Γνωρίζομεν ἤδη τὰς δυσκολίας, αἱ ὁποῖαι καθιστοῦσιν ἀπίθανον τὴν ταύτισιν τῆς 'A L M Ā H μετὰ τῆς συζύγου τοῦ Ἡσαΐου, εἴτε λαμβάνομεν τὸν ὄρον ὑπὸ τὴν ἔννοιαν μιᾶς κόρης ἐν ᾧ γάμου, κεκλημένης ἵνα τέξῃ τὸ πρῶτον αὐτῆς παιδίον, εἴτε ἀνευρίσκομεν ἐν αὐτῇ ὑποσημείωσιν τινα δεικνύουσαν μίαν κόρην βασιλικοῦ αἵματος, κεκλημένην ἵνα συλλάβῃ κατόπιν μιᾶς ἐπαφῆς μετὰ τὸ θεῖον. Ἐξ ἄλλου ὀφείλομεν νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῆς διαφορᾶς ἡ ὁποία προϋποθέτει ἐνιαχοῦ τὴν ἐπιβολὴν τῶν συμβολικῶν ὀνομάτων. Ἐν τῇ περιπτώσει τῶν τέκνων τοῦ Ἡσαΐου: S H E' A R - JASHUB /VII,3/ καὶ MAHER - SHALAL - HASH - BAZ /VIII,3/, ἡ ἐπιβολὴ τοῦ ὀνόματος ἀκολουθεῖ τὴν ἀγγελίαν τοῦ χρησμοῦ. Τὰ ὀνόματα τῶν παιδίων καλοῦνται ἵνα διαιωνίσωσι τὴν ἀνάμνησιν. Ἀντιθέτως ἐν τῇ περιπτώσει τοῦ Ἑμμανουήλ τὸ ὄνομα εἶναι ὁλοκληρωμένον μέρος τοῦ ἰδίου τοῦ χρησμοῦ /VII,14/. Ἐπειτα, ἐν τῇ ἐξιστορήσει δέν ἀναφαίνεται οὐδαμοῦ τὸ παιδίον Ἑμμανουήλ, ὡς καὶ τὰ δύο ἄλλα παιδιά, παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Ἡσαΐου ὡς υἱὸς αὐτοῦ. Ὅταν μνημονεύεται τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, τοῦτο δέν γίνεται παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Ἡσαΐου, τοῦ ὑποτιθεμένου πατρὸς αὐτοῦ, ἀλλ' ἐναντι αὐτοῦ καὶ τοῦ παιδίου, MAHER, SHALAL-HASH-BAZ. Τοῦτο εἶναι ἓν πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἐμφανίζεται ἐκ μέρους τοῦ ἰδίου τοῦ Θεοῦ, εἶναι τὸ πρόσωπον τοῦ Σωτῆρος, τὸ ἐχέγγιον τῆς σωτηρίας /VII,8 καὶ 10/. Εἶναι εὐκόλον νὰ εἴπῃ τις, ὅτι εἰς τὸν Ἡσ. VIII,10, ὁ Ἑμμανουήλ δέν εἶναι ἀσφαλῶς ἓν ὄνομα, ἀλλὰ μία φράσις, ὡς καὶ οἱ Ὁ' κατενόησαν τοῦτο. Εἰς τὴν πραγματικότητα, ὁ Ἑμμανουήλ εἰς τὸ Ἡσ. VIII,8, παραμένει πιθανῶς ὄνομα κύριον, ἐν ᾧ εἰς τὸ Ἡσ., VIII,10, τὸ ὄνομα εἶναι κατὰ τινα τρόπον παρὰφρασμένον.

"Ἄς μὴ ἐπιμείνωμεν ὑπὲρ τοῦ παραλληλισμοῦ τοῦ Ἑμμανουήλ μετὰ τοῦ SHE'AR-JASHUB καὶ πρὸ πάντων μετὰ τοῦ MAHER-SHALAL-HASH-BAZ, ἔνεκα τῆς ἐκπληκτικῆς ὁμοιότητος ἡ ὁποία ὑφίσταται μεταξὺ τοῦ VII,16 καὶ τοῦ VIII,4. Ἐνιαχοῦ, ἡ γέννησις τοῦ παιδίου ἐκλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ προφήτου ὡς χρονολογικὴ ἀφετηρία, ἵνα καθορίσῃ τὴν ἡμερομηνίαν τῆς ἐπικειμένης καταστροφῆς καὶ τοῦτο διὰ τῆς αὐτῆς περίπου ὁρολογίας. Ἐνθα τὰ κείμενα διαφέρουσιν, αἱ παραλλαγαί

ἐπιβάλλονται ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς ἐξελέξεως τῶν γεγονότων. Τὴν ἐποχὴν τῆς γεννήσεως τοῦ Ἑμμανουήλ ὁ προφήτης νομίζει ὅτι εὐρίσκεται περὶ τὰ 7 ἢ 8 ἔτη πρὸ τῆς καταστροφῆς. Οὗτος δὲν ἀπέχει περισσότερον τοῦ ἑνὸς ἢ τῶν δύο ἐτῶν ἀπὸ τοῦ χρόνου κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ τρίτος υἱὸς αὐτοῦ MAHER-SHALAL-HASH-AZ ἐγεννήθη.

Γοητευτικὴ εἰκασία εἰς τὴν ὁποῖαν ἀντιτάσσεται, ὡς εἴπομεν, τὸ ὅτι ὁ Ἑμμανουήλ οὐδαμοῦ ἐμφανίζεται εἰς τὴν σειρὰν τῶν υἱῶν τῶν ἀποδιδομένων εἰς τὸν προφήτην. Ἐπὶ πλεον ὁ παραλληλισμὸς δὲν εἶναι ἀκριβής. Ἐάν ἡ γέννησις τοῦ MAHER-SHALAL-HASH-AZ χρησιμεύῃ, ὡς σημεῖον χρονολογικῆς ἀφετηρίας, ἵνα ὀρίσῃ τὸ γεγονὸς, τὸ ὁποῖον προδηλοῦται διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἡ γέννησις τοῦ Ἑμμανουήλ δὲν τίθεται εἰς ἄμεσον σχέσιν μετὰ τῆς σωτηρίας τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ τὸ ἐχέγγυον. Εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἑμμανουήλ, ἡ χρονολογικὴ ἀναφορὰ εἶναι ἀσαφής καὶ ἔμμεσος. Ὁ προφήτης ἀρκεῖται νὰ λέγῃ, ὅτι ἡ ἐρήμωσις τῆς γῆς τοῦ Ἰούδα θὰ προηγηθῇ τῆς ἐλεύσεως τοῦ παιδίου καὶ ὅτι θὰ ὑποστῇ οὗτος τὰς συνεπείας ταύτης. Περαιτέρω ἐλλεῖπει οἷαδὴποτε διασάφησις.

Ἀναμφιβόλως ἀπομένει μία χρονολογικὴ δυσκολία. Ὁ προφήτης φαίνεται νὰ ἀναμένῃ ἐγγύτερον τὴν γέννησιν τοῦ Μεσσίου. Εἰς ἐκείνους τοὺς ὁποίους δὲν ἱκανοποιεῖ ἡ λύσις τοῦ ALBIN VAN HOOMACKER: ἤτοι ἡ ἐπάνοδος εἰς τὴν προφητικὴν ἄποψιν ἡ ὁποία συγχέει τοὺς ὀρίζοντας καὶ τὰ ἱστορικὰ πλαίσια, ἡ ὁποία ἐξετάζει ἐκ τοῦ μακρόθεν τὰς ἀντιλήψεις κατὰ τὰς διαφόρους περιόδους, δὲν ἀπομένει εἰ μὴ νὰ εἴπωμεν ὅτι ἀληθῶς ὁ προφήτης συνεμερίσθη τὴν πεποίθησιν ταύτην. Ἐν τούτοις οὗτος δὲν ἐκφράζει τοῦτο ἐν τῇ χρησμῷ αὐτοῦ. Ἡ κεντρικὴ ἐννοια τοῦ κειμένου εἶναι ἡ ἀγγελία τῆς γεννήσεως τοῦ παιδίου καὶ ἡ καταστροφή τῆς χώρας, ἡ ὁποία θὰ προηγηθῇ ταύτης. Τινὲς ἐσκέφθησαν, ὅτι ἡ χρονολογικὴ ἀναφορὰ ἀφορᾷ οὐχὶ τὸν Ἑμμανουήλ ἀλλὰ τὸ τέκνον τοῦ Ἡσαΐου: τὸν SHE'AR-JASHUB ὁ ὁποῖος ἠκολούθη τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ ἐχαρακτηρίσθη πιθανῶς διὰ τοῦ ὅρου NA 'AR. Ὑπ' αὐτοῦς τοὺς ὅρους, ἡ δυσκολία, ἀπὸ χρονολογικῆς ἀπόψεως, θὰ ἡλλατοῦτο σημαντικῶς. Ὁ προφήτης δὲν διαβλέπει πλεον ὡς λίαν προσεχῇ τὴν γέννησιν τοῦ Ἑμμανουήλ. Οὗτος ἀρκεῖται νὰ λέγῃ ὅτι ἡ ἐρήμωσις θὰ ἐπέλθῃ, ὅταν ὁ καθ' αὐτὸ υἱὸς αὐτοῦ θὰ ἔλθῃ εἰς ὥριμον ἡλικίαν καὶ ὅτι ἡ χώρα δὲν θὰ

ἐπανορθωθῇ ἐκ τῆς καταστροφῆς πρό τῆς ἐλεύσεως τοῦ Μεσσίου. Ὅταν ἔλθῃ ὁ Μεσσίας ἡ γῆ τοῦ Ἰσραὴλ θά εἶναι ἀκόμῃ ἐρημωμένη. Ἐν τούτοις δὲν ἔχουσι παρακαμφθῇ ὅλαι αἱ δυσκολίαι. Ἐξ ἄλλου εἶναι ἀκατανόητον τὸ νὰ μεταβῇ ὁ προφήτης ἀποτόμως ἀπὸ τὸν Ἑμμανουὴλ εἰς τὸν καθ' αὐτὸ υἱὸν αὐτοῦ. Ἡ ὑπόθεσις ἀξιοῦ μεταθέσεις ἐδαφίων, τὰς ὁποίας θά θεωροῦμεν πάντοτε ἐπινενοημένας πρὸς χάριν τῆς διαφορᾶς.

Τελικῶς νομίζομεν ὅτι ὁ κ. STAMM δὲν ἐπέτυχε νὰ κλονίσῃ τὴν πατροπαράδοτον ἐξήγησιν. Ἐφ' ὅσον ὁ ἴδιος δικαίως ἀπορρίπτει πᾶσαν ἀπόπειραν συνταυτίσεως τοῦ Ἑμμανουὴλ μετὰ τοῦ παιδίου τοῦ βασιλέως, ἃς ὑποθέσωμεν τοῦ Ἑζεχίου, ἡ μεσσιανικὴ ἐξήγησις παραμένει ἡ πλέον ἀληθοφανής. Μέχρι τίνος σημείου εἶναι αὕτη ἐξ Ἰσοῦ χριστολογικὴ; Τοῦτο ἀποτελεῖ ἓν νέον πρόβλημα τὸ ὁποῖον σκοπεύομεν νὰ μελετήσωμεν εἰς μεταγενέστερον δημοσίευμα.

J. C O P P E N S

Καθηγητῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς

LOUVAIN